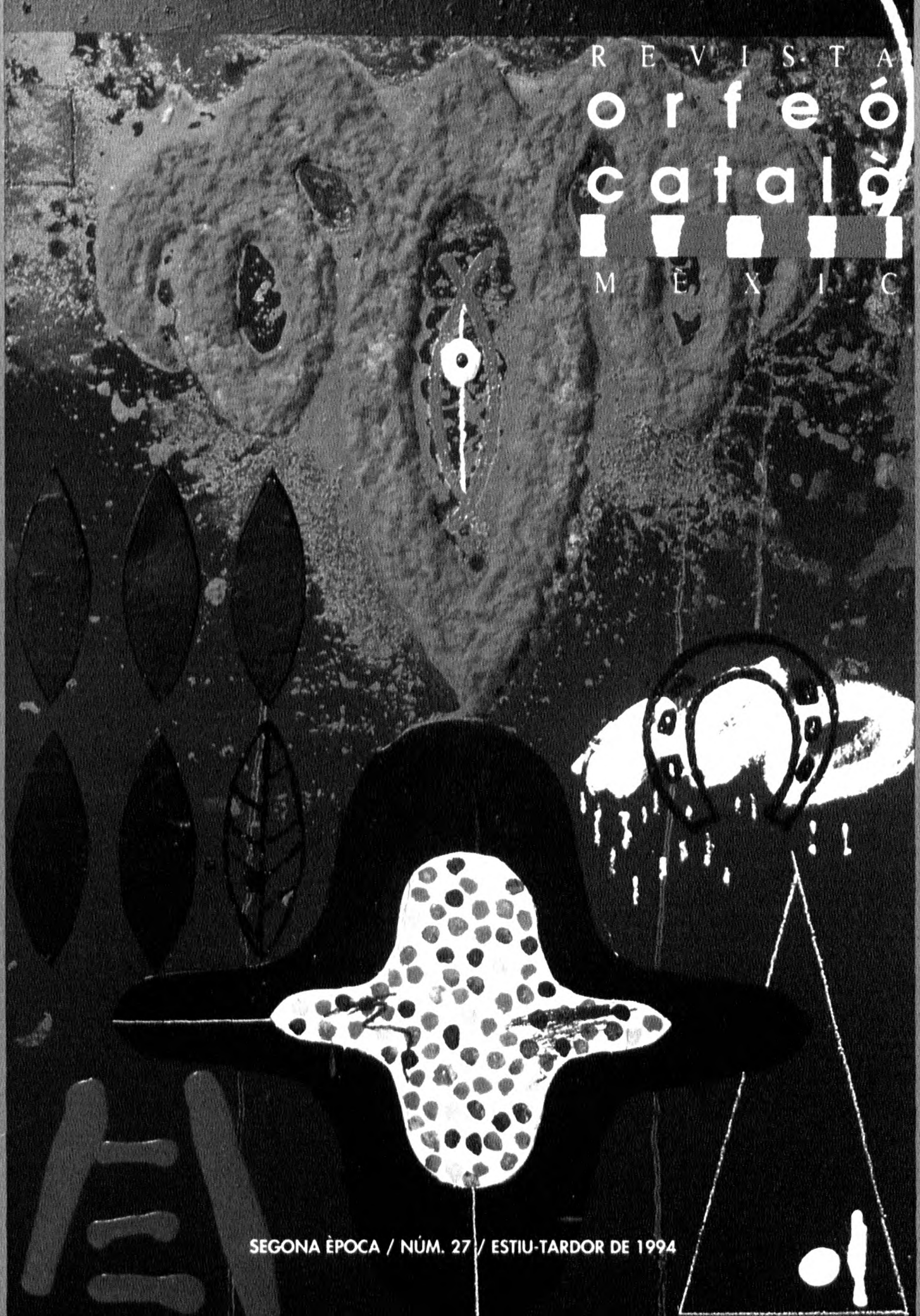

REVISTA orfeó català MÉXIC

SEGONA ÈPOCA / NÚM. 27 / ESTIU-TARDOR DE 1994

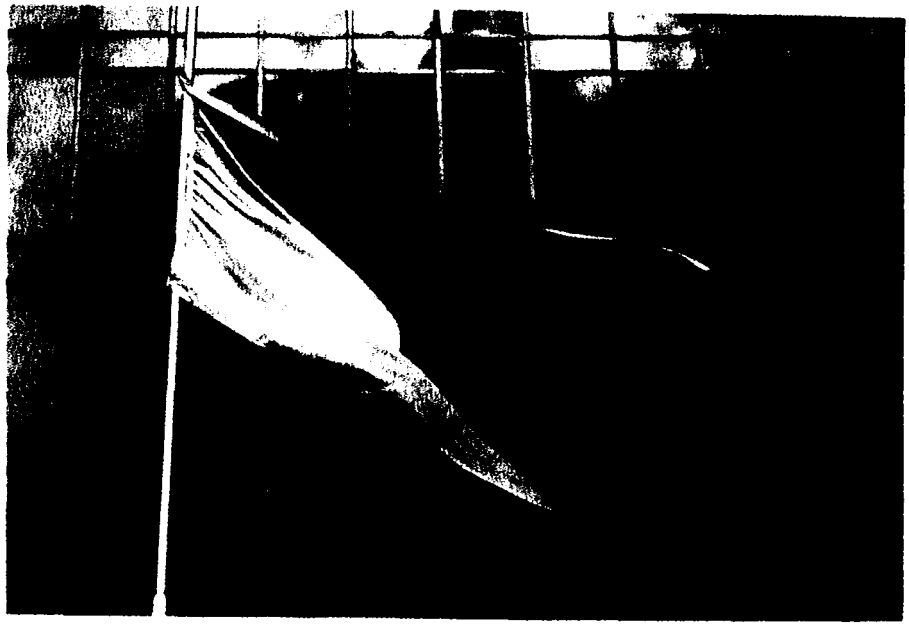

Assegurem la qualitat

Des de 1864 assegurem la qualitat del nostre servei amb una gestió eficaç a través d'una **extensa xarxa d'oficines** i agents professionals.

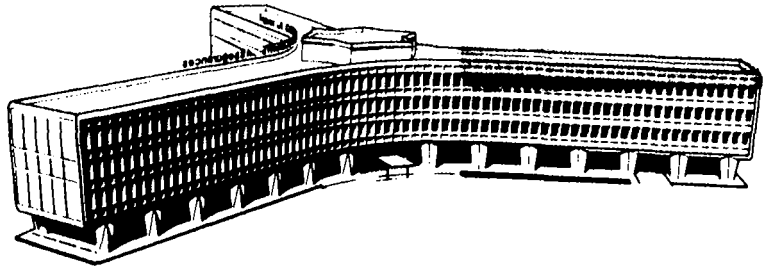

Assegurances CATALANA OCCIDENT

Asseguradors des del 1864

Oficines Centrals Edifici CATALANA OCCIDENTE. Av. Alcalde Barnils. Tel. (93) 582 05 00
Télex 93873. Telefax (93) 582 06 41. Apartat 29. 08190 SANT CUGAT DEL VALLÈS (Barcelona)

La cultura es mereix el nostre màxim interès

Potenciar la cultura és potenciar la creativitat, la convivència, el progrés, i tot allò que enriqueix una societat moderna i avançada.
Al Banc Sabadell, la cultura ens mereix el màxim interès.

Banc Sabadell

OFICINA DE REPRESENTACIÓ DEL BANC SABADELL A MÈXIC
FERNANDO REVILLA - REPRESENTANT
Montes Urales Sur 723-3 Colonia Lomas de Chapultepec 11000 México, D.F.
Tels: 202 35 37 202 27 33 202 35 50 Fax (525) 202 26 83

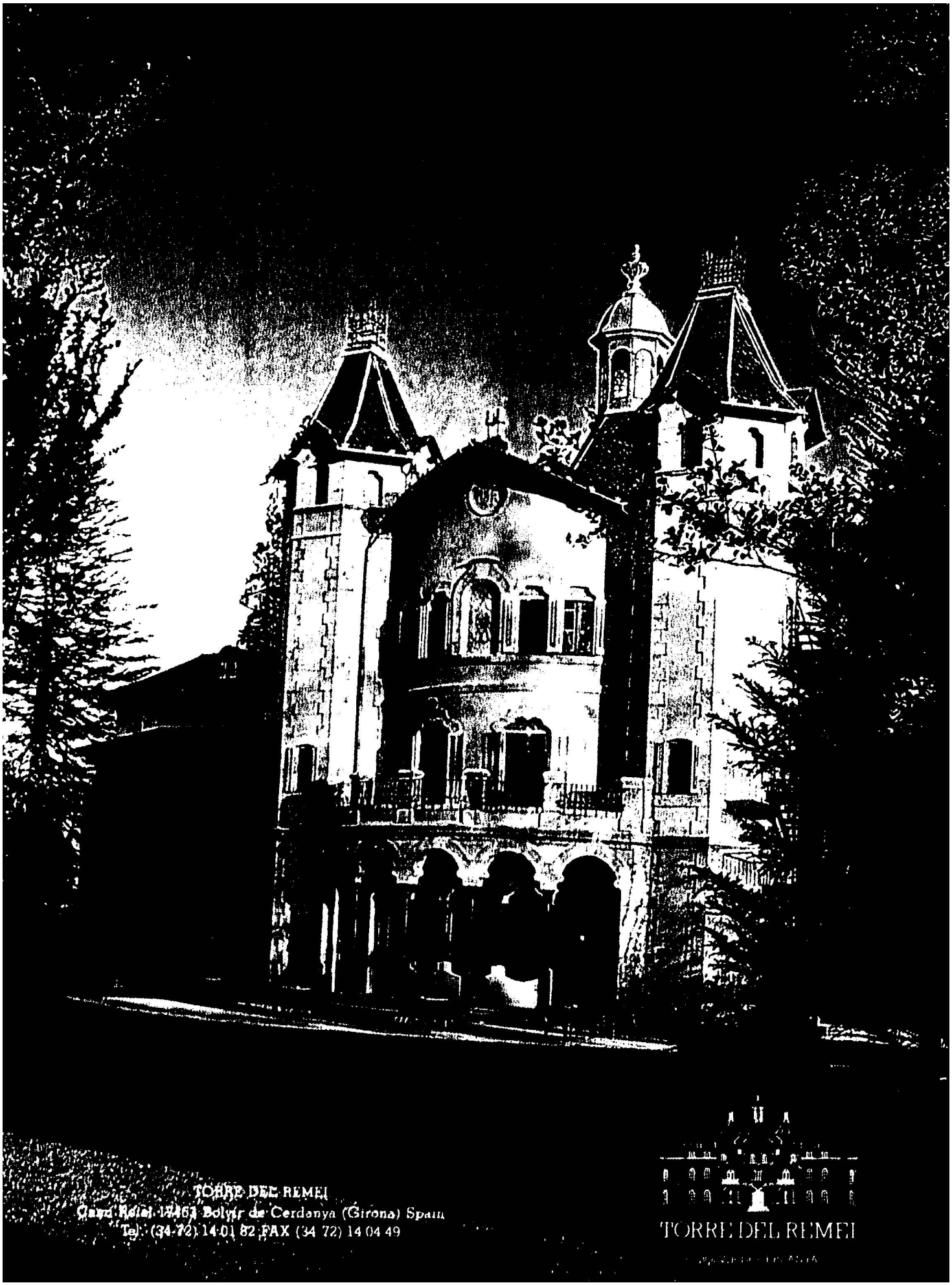
TORRE DEL REMEI
Carr. Real, 17463 Bolvir de Cerdanya (Girona) Spain
Tel. (34 72) 14 01 82 FAX (34 72) 14 04 49
TORRE DEL REMEI

Auditori Nacional d'Andorra

L'Auditori Nacional d'Andorra a Ordino es va inaugurar el setembre de 1991. Ubicat en l'antic Museu de Ciències naturals de la casa Areny-Plandolit —un edifici de pedra de principis del segle XX del qual s'ha conservat l'estructura externa de pedra i s'ha habilitat l'interior per a la música. Té capacitat per a 500 persones i unes condicions acústiques excel.lents.

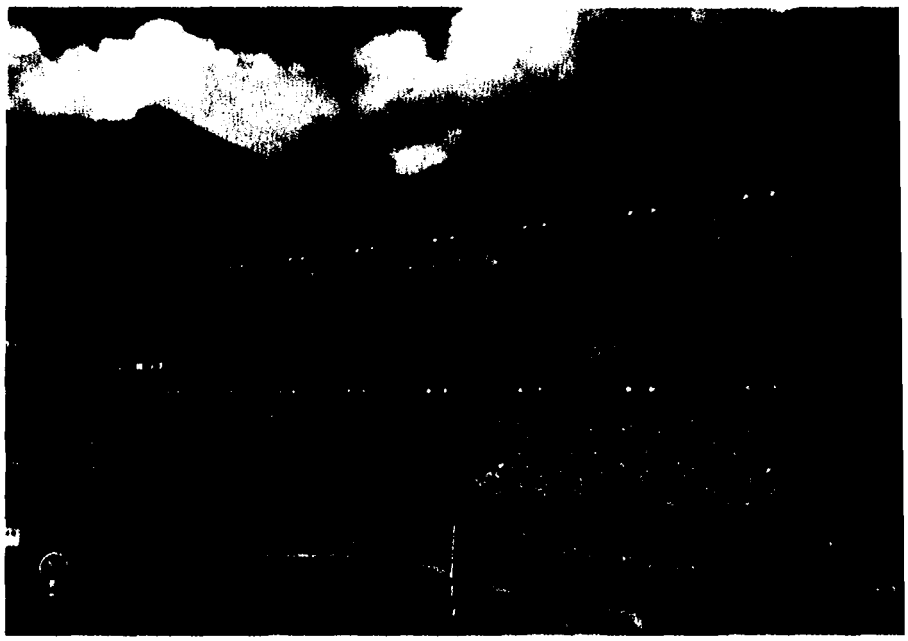

A l'Autidori Nacional d'Andorra hi han actuat prestigioses figures del món musical —destaquen entre altres Montserrat Caballé, Josep Carreras...— i any rera any s'hi celebra el Festival Internacional de Música d'Ordino.

Actualment l'Auditori acull una programació estable anual de música i és la seu de la jove Orquestra Nacional de Cambra d'Andorra.

Andorra

EL PAÍS DELS PIRINEUS

GENERALITAT DE CATALUNYA

gent DE MOLTS LLOCS.

Catalunya és una voluntat d'ésser i de viure junts; no és una imposició.

Catalunya és una voluntat en la qual coincidim gent vinguda de molts llocs. De tot el sud de França ara fa tres segles. De tot Espanya des de fa cent anys. Una voluntat emmarcada en unes coordenades permanents culturals i lingüístiques, de mentalitat i de consciència col·lectives, però que sempre ha acollit obertament tothom que hi ha vingut.

Gent de molts llocs i que ara és de Catalunya. Perquè català és tothom que viu i treballa a Catalunya i que en vol ésser. Hom és català per la voluntat i pel treball, pel pacte implícit de voler-ne ésser i de voler continuar 1000 anys d'història. Hom és català perquè també ho és el futur dels nostres fills i néts.

Som 6 milions de persones que estem fent el nostre país, que fem Catalunya, per a tots i cadascun de nosaltres.

La gent és la força de Catalunya.

LA gent ÉS LA FORÇA DE CATALUNYA

DICCIONARI DELS CATALANS D'AMÈRICA

Contribució a un inventari biogràfic, toponímic i temàtic

Prop de 7.500 articles que comprenen també les publicacions, les entitats i les empreses dels catalans a les Amèriques. Quatre volums amb il·lustracions.

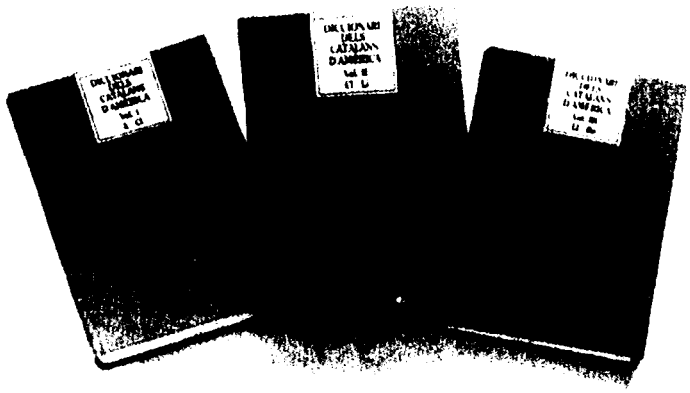

Els catalans a les Índies (1493-1830), 3 volums
Josep M. Bernades i Endinyach

El general Prim i la «qüestió de Mèxic»
Antònia Pi-Sunyer Llorens

Paraules de les llengües d'Amèrica (Aproximacions lingüístiques i literàries en català)
Francesc Lígorred

La debatuda exclusió catalano-aragonesa de la conquesta d'Amèrica
Romà Pinya

Relació sobre les Antiguitats dels Indis
Ramon Pané

Fons americans en arxius de Catalunya
Celso Loureiro

Revistes dels catalans a les Amèriques
Josep M. Balcells

Franklin i Catalunya
Ramon Casteràs

Rafael Barradas a Catalunya
Enric Jardí

Els catalans i el món indígena americà
Prócoso Hernández

Jornades d'Estudis Catalano-Americans, 4 volums

De venda a les Llibreries de la Generalitat de Catalunya
Rambla dels Estudis, 118 Barcelona. Gran Via Jaume I, 38 Girona. I a totes les llibreries.

GENERALITAT DE CATALUNYA

HOTEL ★★★★ LUXE
ROC BLANC
ANDORRA

SILK-FACE

NOVA PELL EN DEU DIES

elimini les seves arrugues

sense cirurgià

sense anestèsia

sense injectables

ABANS

DEU DIES DESPRÈS

ABANS

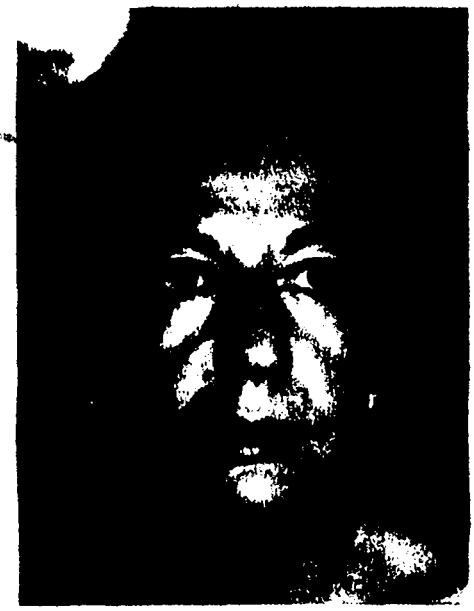

DEU DIES DESPRÈS

VENEM KNOW-HOW EXCLUSIU PER A CADA PAIS

SILK-FACE

Alta tecnologia que supera altres tècniques anti-arrugues

Plaça Co-Prínceps 5. Les Escaldes-Andorra-Europa
Telex: 224 AND
Fax: 60 244
Telèfons: ANDORRA 21 486
INTERNACIONAL (33 628) 21 486

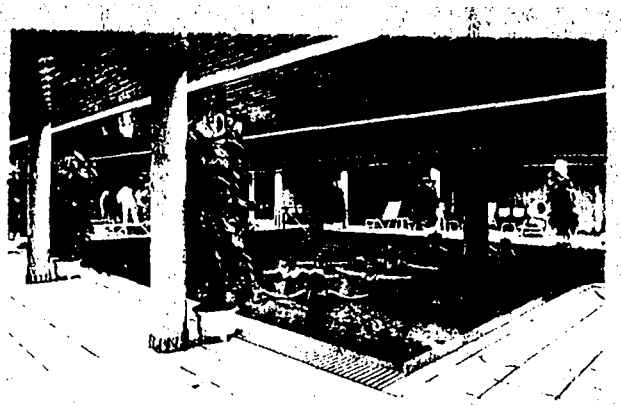

CENTRE TERMAL ROC BLANC ANDORRA

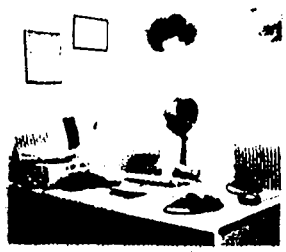

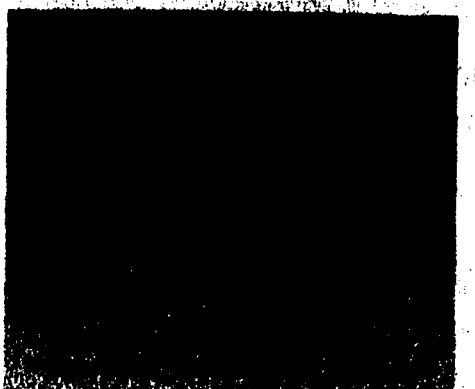

(insuficiència venosa, pesantor de cames, esclerosi vascular):

- **pressoteràpia**
- **drenatge limfàtic**
- **algoteràpia**
- **messoteràpia**

altres programes:

- antiestrès
- aprimament
- aprimador reductor
- antitabac
- tractament gerovital (Dra. Asl
- thymoteràpia
- balneo teràpia
- oxigenoteràpia
- acupunctura

REVISTA DE L'ORFEÓ CATALÀ DE MÈXIC

SUMARI

Director:
Martí Soler-Vinyes

Consell Editorial:
Bartomeu Costa-Amic,
President
Manuel R. Gaya i Canalda
Ramon Palazon i Bertran
Rodolf Santamaria i Playà
Josep Vidal i Aluja
Col.laboradors:
Ana Maria Palazon
Ferran Andreu i Rodríguez
Pau Ruiz i Gusils

Disseny i art:
Ramon Andreu i Dalmau
Jaume Soler Frost

ORFEÓ CATALÀ DE MÈXICO, A.C.
CONSELL DIRECTIU ANY 1993
President
Bartomeu Costa-Amic
Vice-president
Rodolf Santamaria i Playà
Secretari
Carles Gerhard i Hortet
Vice-secretari
Néstor Calvet
Tresorer
Josep Ma. Mendizabal i Cornudella
Comptador
Josep Ma. Nadal i Laonor
Bibliotecària
Rosa Ma. Duran i Gili
Vocals
Emili Folch i Socias
Montserrat Payerol de Palau
Marta Ros i Bosch
Gabriela Nadal
Josep Oliveres

Administradora:
Magdalena Úrsul i Solanes

Redacció i Administració:
Marsella 45, Colonia Juárez
06600 MÉXICO D.F.
Telèfons: 207 51 14 i 525 09 25

Els autors són els únics responsables dels articles que signen.

IMPRESO EN MÉXICO POR
doble luna editores e impresores, S.A. de C.V.

EDITORIAL [7]

POESIA
Transients, per Martí Soler [8]

NARRATIVA
Des de l'altre món, per Josep M. Murià [10]

HOMENATGE A PERE CALDERS
Un gran escriptor i un gran català, per Joan Triadú [12]

HISTORIA
L'Escola Moderna: de Catalunya a Mèxic, per Anna Ribera Carbó [13]

PRESÈNCIA DE MÈXIC
Tan a prop i a la vegada tan lluny, per Mireia Viladevall i Guasch [16]

QUADERN D' APUNTS
La política del pressupòsit, per Josep Ribera i Salvans [18]

LA PAELLA PEL MÀNEC
La cuina ibèrica a Mèxic, per Lluis Marcet [20]

DOSSIER
El camp de Tarragona, per Ferran Andreu i Rodríguez [21]

TURISME
Un poble de muntanya recorda [25]
Un exemple de futur per al nostre planeta, per Ross Vila [26]

L'AUTOMÒBIL
Autologia contemporània (segona part), per Jordi R. Gaya i García [33]

L'EXILI
Premsa d' exili a Mèxic durant el franquisme (1939-1976), per Joan Crexell [29]

REMEMBRANCES
Singulars anecdòtics, per J.C. (Pep Poncell) [33]

D'ací i d'allà [40]
Recull d'activitats durant el primer semestre de 1994 [41]

EDITORIAL

Ha passat més d'un any des de que ens vam fer càrrec de la revista l'equip que ara hi som. Alguns companys més se'ns han anat afegint a la llista de col.laboradors i molta ha estat la gent que ens ha animat a seguir per aquest camí. No obstant, la *Revista Orfeó Català* segueix patint de dues situàcions que són delicades, i una de les quals ens preocupa sobremanera:

1. La primera, i més important, és la de la escassedat de col.laboradors que, dintre del nostre medi, coneguin el català suficientment. I això és greu. Vol dir que no ens hem preocupat de donar als nostres fills una educació adient (o que no tenim els medis per a fer-ho), un cop que el curs natural de la vida fa que els vells vagin inexorablement desapareixent. Joan Potau i Josep M. Murià són elements constants en les seves col.laboracions i alguns joves van contribuint amb assaigs, històries i, de tant en tant, algun conte, a fer més variada la temàtica de la revista. Com hem dit altres vegades, la revista vol donar a conèixer Mèxic als catalans i buscar tots els medis per a una relació Catalunya-Mèxic més estreta. Els nostres joves integrats a aquestes terres i que són estudiosos de les seves coses hi han de col.laborar (com en aquest número ho fa, per exemple, Anna Ribera Carbó).

No s'ha d'oblidar que en aquest moment hi ha dues instàncies a la ciutat de Mèxic que ens permeten endinsar-nos en el món de la llengua catalana: l'Orfeó Català i el Centro de Lenguas Extranjeras de la UNAM. Les hem d'aprofitar.

2. La revista conta per al seu sosteniment amb una sèrie d'anunciants. Gràcies a ells podem fer una revista que té una presentació apropiada i amb determinades característiques que no són pas, creiem nosaltres, un luxe fora de to. Això és possible, repetim, gràcies als nostres anunciants d'ací i d'allà. Ens agradaria molt que aquests professionistes i empreses que ens apoien d'aquesta manera amb un esforç evident trobessin que la seva bona voluntat per a contribuir a finançar la revista és corresposta pels nostres lectors fent ús dels seus serveis, la qual cosa faria, a la vegada, que seguissin anunciant-se de bon grat.

La *Revista Orfeó Català* es reparteix gratuitament, volem repetir-ho, entre els socis de l'Orfeó i a tots els centres catalans i institucions culturals de dintre i de fora Catalunya.

Contribuiu-hi! *

Ha mort Joan Potau. La seva col.laboració sempre amatent i la tasca pròpia per Catalunya ens el fan insubstituible. Descansi en pau.

PORTADA: Joan Pere Viladecans, *Aniversari* (1993), tècnica mixta sobre tela, 100 x 66 cm.

Transients

MARTÍ SOLER

I

(primer intent contrafet, com llauren els bous, amb els volcans a banda i banda, camí de San Nicolás de los Ranchos)

(anar) El volcà empeny (adés) la feblesa. Les torberes envolten la flama viva. Matí a matí l'enteresa tremola i les cançons balisen les garberes.

(venir) El volcà va a la ventura, esmortuit. La flama escurça el camí del vianant. Matí a matí l'escolto com fretura. Però a l'instant m'obliden les cançons.

(anar) El volcà novell. Rauxes de la flama. Les veus de l'era em porta (de bon matí) i les cançons que la trama va teixint.

(venir) Volcà endins brolla la darrera flama. De matinada en l'aire enrama la veu folles cançons que n'obren la drecera.

II

(intent de càntic bosc endins de Mazamitla, amb el sol ixent a mà dreta)

L'aigua s'escorre
per la finestrella.
L'aire s'estira
per la finestrella.

L'hora s'atansa
per la finestrella.
L'ombra s'escola
per la finestrella.

L'ací moridor,
per la finestrella.
L'enllà aterridor,
per la finestrella.
L'ara i el sempre més,
per la finestrella.

La terra,
per la força de la rella.
La volta,
per la força de la sella.
La dea,
per la força de l'anella.

Les aus,
que en vol ofrenen meravella.
Ella i jo
i el bou que es sap flamant esquella.
La vida i la mort,
debanall d'estrella.

III

(l'Elsa em mira a la distància, enllà, entre els núvols que impedeixen la vista de Guadalajara)

Sóc ací
Em cobreix el buit com un núvol desfet
i tu em combles
Em penetra el silenci
però escolto la teva veu damunt la cridòria
No vaig pas enlloc
i giro com les aspes d'un molí

Espera'm
No sóc ciment
i tanmateix construeixo damunt meu la casa
(i el temple)
Encara no s'obren portes i finestres
i contemplo el firmament a través de la murada
No he sembrat l'arbreda que ens donaria ombra
i fruit
i no obstant el brancatge em cobreix
de les inclemències
i m'alimenta.

Sóc memòria i record
i en tu habiten record i memòria
A la neu dels cims
i als múltiples fondals del llac enfangat
Ací
al centre del món
Ací
on les ombres tardanes es desprenen
entre fums i melangies.

No faig prou
El cansament cerca la meva dèria
No n'hi ha prou
El cansament fuig de mi per les ferides

De més enllà m'arriben les teves clares mans infinites

IV

(demà passat, Oscar, tornarem al pis del carrer de Sant Vicenç i jogarem de nou amb les joguines amagades sota el llit)

Aquesta ínfima terra es diu Terra
i brolla de qui sap on
com la carena i el rossinyol
i al bell mig hi ha una ciutat plena de presències
i allà dalt s'obre un carrer
com n'hi ha tants
on una mare, una vídua i uns fills
perdonen la teva absència

Aquesta ínfima terra es diu Terra
i brolla de qui sap on
com el volcà i el sinsontle
i al bell mig hi ha una ciutat plena d'absències
i allà baix s'obre un carrer
maldat d'enyorances
que a penes té encès un aire
on el germà busca una presència

Aquesta ínfima terra es diu Terra,
no es diu d'altre manera,
i avui penja de l'entelada volta
una sola presència
que em diu Martí, ja no et tornaré a veure
I tant, Oscar, que ens tornarem a veure,
demà, demà passat, pel setembre.
T'ho prometo, Oscar,
doncs s'ha acabat l'absència

Des de l'altre món

JOSEP M. MURIÀ

Aquell dia no hi va haver claror. Una nit es va empalmar amb l'altra, o sigui un ahir amb un demà. Fenòmen meteorològic que no es va explicar ningú, només jo, i no pas per coneixements científics, puix que això de la ciència mai no ha estat el meu fort, sinó per una raó molt senzilla: jo en vaig ser la causa.

M'havia ficat al llit després d'haver tingut una batussa sorollosa i trepidant amb la meva dona. No vam arribar al mastegot físic gràcies a la meva tàctica emprada sempre que la cosa es posava massa calenta. La tàctica d'escapolir-me. Acció no gens airosa, que diguéssim, però molt eficaç per evitar de fer o, el que és pitjor, de prendre mal.

La son però no em volia venir, és clar, puix que el llit on reposava els ossos no era pas aquell tàlem flonjo i nimbat de poesia, sinó una màrfega i un catre infectes que m'havia instal.lat a un racó de les golfes, com una mena de refugi gràcies a la presència protectora d'algun ratolí, animaló d'allò més simpàtic que té la virtut d'esparverar les dones. I a més de la incomoditat del jaç, aquell sacseig de freixura que havia sofert m'invalidava les bones intencions de Morfeu.

Cansat de donar voltes i més voltes, em vaig llevar quan tot just llustrejava. I en veure que el sol a l'horitzó començava a treure el seu disc encès al roig viu, jo sí que agafo una regadora i portat per un rampell de pirofòbia em poso a apagar-lo. No li vaig donar temps de llançar ni un sol raig de claror; se'n va anar cel amunt completament a les fosques. Com és natural, amb tanta foscor, aquest constituïa un dels casos que no s'han vist mai.

No sabent què fer durant tot el dia inexistent que se'm posava al davant, me n'havia de pensar alguna mentre el sol tornés d'enllà de l'horitzó després d'haver carregat combustible. Cal tenir present que aquests fets s'esdevenien abans de què els senyors Copèrnic i Galileu vinguéssin a embolicar la troca.

La solució que vaig trobar per a matar el temps fou aquella tan vulgarota d'anar a donar un tomb, però com que a les fosques els camins de superfície feien de mal transitar, vaig emprendre els siderals. Quin goig de poder respirar a ple pulmó els aires purs d'aquells espais que no s'acaben mai, suaus i sense noses. I sobretot, per més plaer, lluny dels esgarips tan emprenyadors de la meva dona!

I heus aquí que fou durant aquella expansió que vaig viure el fet extraordinari o extraterrestre, com es vulgui dir, que va posar un punt tràgic a aquella vida meva. La cosa va anar així: Al tombant d'un estel, tot de sobte, em trobo davant per davant amb una figura tan igual a la meva que de moment em vaig creure que m'encarava a un mirall. Em va dir bon dia amb un to de veu idèntic al meu, però, fixeu-vos bé, bon dia i no bona nit, cosa que volia dir que coneixia tan bé com jo la irregularitat del calendari.

Després de la gentil salutació, sostinguérem el nostre primer diàleg, tanmateix una mica barroer:

Jo: Qui ets?

Ell: Ningú.

Jo: D'on vens?

Ell: D'enlloc.

Jo: On vas?

Ell: No ho sé.

Jo: Què hi entens en tot això?

Ell: No hi entenc res.

Jo: Aleshores ja ens entendrem, perquè jo tampoc hi entenc res.

I, efectivament, ens vam entendre. Ell, tal com acabava de declarar, no era ningú, puix el fet de ser una figura incorpòria consubstancial de la meva ànima no es pot dir

que es sigui alguna cosa. En tot coincidíem i si se'ns apuntava alguna discrepància de seguida arribàvem a un acord i el col.loqui intern seguia planer. El cas més difícil, o sigui l'eix de la situació, fou el de la meva dona, aquella mala pua que no sé perquè cony m'hi vaig casar. Bé, sí que ho sé. La causa em venia de naixença. Segons m'han dit, i ho crec, em varen parir tan lleig que no hi va haver ningú que en veure'm gosés dir aquell compliment tan prodigat de "i que és bufó". Una veïna que ho anava a dir es va ennuegar i no va acabar la frase. Em vaig fer gran i la lletjor em va créixer proporcionalment. Baixet, rabassut, cap de carbassa, orellut, nas de patata i posat de tanoca. La cosa es va complicar quan em vingueren ganes d'aparellar-me. Cap noia, és clar, no feia cas de mi, totes m'esquivaven, algunes amb pietosa finura, però la majoria engegant-me a la merda. Fins un dia que em vaig topar amb una mossa, més gran que jo i amb una lletjor d'espantaocells. D'alçada em passava més d'un pam, però d'amplada no m'arribava a la meitat. El capellà que ens va beneir el casori, amb la rielleta sota el nas, li deia a cau d'orella a l'escolà que formàvem la parella més antiestètica que se li havia posat al davant.

Ella es va casar amb mi perquè amb el seu orgull li era una mortificació quedar-se per vestir sants i després perquè el seu esperit agre i manaire li demanava material per a manar i mortificar. I jo hi vaig caure com un babau perquè no podent aconseguir res millor vaig pensar que alguna cosa n'aprofitaria. Fou el disbarat més gros de tots els disbarats que tinc comesos. En aquell espantall no hi havia res d'aprofitable. I tot i casat vaig haver de continuar apanyant-me-les tot sol. I com que en aquell temps no hi havia divorci (segle XV) el panorama que se'm presentava era el d'haver d'esperar cosa de mig mil.leni per a poder-lo aconseguir.

Per tot això, l'aparició d'aquell ningú em va venir com l'anell al dit o potser, amb més bona definició, com una mena de dosi massiva de vitamines espirituals per enfortir-me els ànims. I tant me'ls enfortí que em vaig sentir posseïdor d'una cruel agressivitat.

I li dic al meu incorpori afegitó:

—Mira, tu-jo, ja que ens entenem tan bé et proposo constituir-nos en maligníssima dualitat, i, a base de totes les males arts que se'ns acudeixin, treure'ns del damunt, del davant, del darrera i dels costats la presència d'aquesta bèstia salvatgina que és la meva dona.

Ell em va respondre amb una lacònica i contundent conformitat:

—Fet!

Tot eufòric, vaig seguir el tomb sideral fins que ja feia estona que havia començat la nit de debò. Cap a dormir s'ha dit; però abans n'havia de fer una de grossa. Com que la dona ja dormia, vaig anar a la cuina on disfruto trencant la gerra de l'oli i escampant-lo tot per terra; després fico a la carbonera tota la roba que havia sortit de la bugada, i per fi dono als gats la llet de l'esmorzar.

Em despertaren els crits esgarrifosos de la de casa, però jo no em vaig immutar puix que ja els esperava. Furiosa em vingué a escometre empunyant la ganiveta del pa. Cas insòlit, jo no tan sols no em vaig acollonir sinó que em vaig sentir tot envalentonat. Era per la meva flamant condició dual. I jo que m'enfilo dalt d'un tamboret per tal de tenir més presència i li engego aquesta:

—Atura't, malvada, que la teva tirania ja s'ha acabat. Jo sóc des d'ara part integrant d'una maligníssima dualitat, la missió de la qual és fer-te pagar amb escreix totes les enrabiades que m'has fet passar, totes les vexacions que m'has inferit i tots els plats que m'has trencat pel cap. Tremola, perquè creu-me que gemegaràs!

Aquest discurs em va sortir d'allò més bé, vibrant i declamatori. Ella, amb aire de vençuda, es posà la ganiveta sota l'aixella, acotà el cap i se'n tornà a la cuina per adobar les meves malifetes, però de reüll m'havia clavat una mirada de sarbatana, plena de verí i que no prometia res de bo.

Jo vaig quedar tot satisfet de mi mateix; però, babau com era, no havia previst que xerrava massa. La meva satisfacció no va durar gaire. Ben aviat dos esbirros se m'enduien de part de la Santa Inquisició. A base de cargols de tota mena, d'allò de la maligníssima dualitat me'n van fer inventar tota una doctrina herètica de sobres suficient per a condemnar-me a ser cremat de viu en viu. I això m'ho vaig haver de passar tot sol perquè l'altra part de la dualitat no se'm va presentar mai més. El que vol dir que en aquesta vida ni en cap altra no et pots refiar de ningú, ni de tu mateix.

El mal parit del butxí em va posar tanta llenya a la pira que vaig quedar tan recremat que fins l'ànima se me'n va ressentir, socarrimant-se'm una mica. Per això he deixat passar tant de temps sense ganes de reencarnar-me, i si us parlo és des de l'altre món.

De l'ànima de la meva dona no n'he sabut mai més res, ni ganes, és clar, però sembla que algú la va veure, no sé quin segle, reencarnada en un cos vestit de monja.

Un gran escriptor i un gran català

JOAN TRIADÚ

El passat 21 de juliol morí Pere Calders. La Revista Orfeó Català *recorda ara, tants anys després, les seves col.laboracions a* La Revista dels Catalans d'Amèrica, Lletres, Pont Blau, La Nova Revista *i els seus* Fascicles Literaris. *Pere Calders, amic, escriptor irònic i precís, dibuixant, company en tasques editorials, premi d'honor de les lletres catalanes, contista d'excepció des de* Cròniques de la veritat oculta *fins a* Invasió subtil i altres contes. *Reproduïm ara l'article de Joan Triadú publicat a l'*Avui *del 23 de juliol amb motiu de la seva mort.*

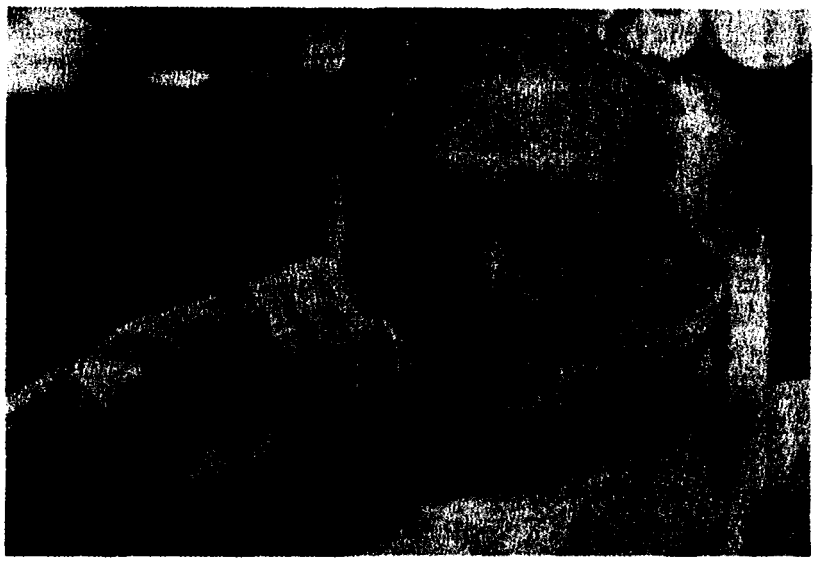

M'imagino Pere Calders a l'altre món dient el mateix i amb les mateixes paraules d'un personatge vell d'una de les seves narracions més antològiques: això que us sembla tan extraordinari ha passat milers i milers de vegades i cadascú adopta la solució que va més d'acord amb el seu temperament, com en totes les coses.

Per a l'arribada al Paradís no hi ha millors paraules que les pròpies dites a consciència, com feia ell. Sense oblidar que justament el conte que encapçala el seu primer llibre tracta dels nostres primers pares. Pere Calders no sols estava preparat per a la mort. També portava dins la meravella d'una altra vida, cercada, i fins i tot trobada en tot el que li era possible, en aquesta, en la vida que, ben a desgrat seu, dels seus i de tots nosaltres, s'ha acabat ara.

Hem perdut un gran escriptor i un gran català, però ens resten la seva obra i el seu exemple. Com a gran escriptor, el seu mestratge és irrepetible, però com a home el seu model és ben vigent i aplicable. La seva fidelitat, tan natural, a la llengua és un signe de contradicció enfront de les teories sobre la dificultat de fer-se entendre de les majories i de tothom en una llengua correcta, i alhora culta, i amb un estil propi.

Pere Calders és una afirmació d'independència i d'universitalitat de la cultura catalana, ja que ha fet la seva obra tal com ell ha volgut fer-la, sense necessitat d'usar cap altra llengua que la pròpia. D'ella ha estat traduït a sis o set idiomes, pels seus valors originals i intrínsecs. No hi valen excuses, doncs, o són excuses de mal pagador: Calders ens ha deixat aquest exemple d'universitalitat en català i des del català.

☞15

L'Escola Moderna: de Catalunya a Mèxic

ANNA RIBERA CARBÓ

El 13 d'octubre de 1909 morí afusellat a Montjuic Francesc Ferrer i Guàrdia cridant: Visca l'Escola Moderna! Després dels fets de la Setmana Tràgica a Barcelona les autoritats castigaren com a culpable el pedagog que havia creat una escola que pretenia alliberar les ments dels joves de tota mena de prejudicis, especialment religiosos, i ensenyar-les a pensar lliurement. L'Escola de Ferrer i Guàrdia, l'Escola Moderna, a través de la coeducació de nens i nenes, la coeducació de classes socials, d'una educació racional i laica, de l'ensenyament d'idees d'ajuda mútua i no de competència, d'una educació integral que combinés el treball intel.lectual i el manual i l'antiautoritarisme entès com la crítica a qualsevol forma de domini intel.lectual i material, des d'el del mestre fins al de l'Estat passant pel capellà i el patró, pretenia contribuir a la creació d'un món millor, vinculat a l'ascendent organització sindical a Catalunya.

La primera Escola Moderna fou la del propi Ferrer al carrer Bailén a Barcelona. Aquesta promogué la creació d'entre 60 i 70 escoles més per tot Catalunya. La mort de Ferrer representà la desaparició de les Escoles Modernes catalanes. Però amb aquells catalans que fugiren de la repressió governamental espanyola i que trobaren a Mèxic un lloc per a viure arribaren a terres americanes les idees escolars més radicals de la Catalunya de principi de segle.

Amadeu Ferrés, un d'aquests exiliats polítics, publicà el 1911 un periòdic, *El Tipógrafo Mexicano*, que en el seu primer número parlava ja de la necessitat d'una classe obrera mexicana activa procurant l'organització sindical i l'educació racional.

Aprofitant el debilitament de l'Estat mexicà provocat per la renúncia del vell president Porfirio Díaz i el nou i inestable govern de Francisco I. Madero en 1911, es va crear el juny de 1912 el Grupo Anarquista Luz que prengué dues resolucions inicials: editar una publicació periòdica anomenada *Luz* i establir a Mèxic una "Escuela Racionalista" seguint els principis de l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia. L'Escola havia d'ésser inaugurada el 8 de setembre, data en la que Ferrer va obrir la seva a Barcelona el 1901 i que seria dirigida per Juan Francisco Moncaleano, anarquista colombià, autor de diversos articles sobre Ferrer, "home al que admirava més que a ningú". La dona de Moncaleano, Blanquita, treballaria a l'Escola ja que havia estat professora a Catalunya i es procuraria aprofitar la seva experiència. Els membres de la Unión de Canteros Mexicanos va aportar 300 pesos del seus fons de resistència que serviren per a llogar un local i comprar fusta per fer els pupitres.

Moncaleano fou expulsat del país per les seves activitats d'agitació laboral i la inauguració de l'Escola hagué de posposar-se. Els membres del Grupo Anarquista Luz decidiren organitzar la Casa del Obrero Mundial que es convertí en un centre de divulgació d'idees anarquistes i en el més important organisme aglutinador i coordinador de la classe obrera mexicana durant la Revolució. L'Escola va ser un dels seus projectes més importants però les dificultats per fer-la funcionar van fer que la Casa del Obrero es concentrés de moment en l'organització de classes per a adults que incloïen higiene personal, oratòria i història, aritmètica, espanyol i anglès, a més de conferències i cursos sobre la situació dels treballadors, el sindicalisme i l'economia. L'Escola Moderna de Barcelona havia organitzat també cursos similars per a adults amb conferències donades per coneguts científics i intel.lectuals.

A desgrat de que la Casa del Obrero Mundial procurà no enfrontar-se amb el govern de Victoriano Huerta que havia donat un cop d'Estat contra el govern legítim i fet assassinar el president Madero i el seu vice-president, finalment el nou dictador va fer tancar l'organització

obrera. No fou fins a la derrota de Huerta pels exèrcits revolucionaris que pogué tornar a obrir les seves portes.

El primer acte que celebraren els membres de la Casa, el 13 d'octubre de 1914, en el cinquè aniversari de la mort de Ferrer, va ésser un homenatge a la seva memòria en el que fou descobert un bust del mestre d'Alella esculpit per Jerónimo Rivas, membre de la Unión de Canteros Mexicanos. El programa inclogué: "'Palabras de Ferrer' por el compañero Trinidad Juárez; 'A Francisco Ferrer Guardia', poesía del compañero José María Zeleden, recitada por el compañero Jacinto Huitrón; 'Homenaje a Francisco Ferrer Guardia', soneto recitado por la compañera Jovita Flores" i es donà per acabat amb els membres de la Casa del Obrero cantant *Hijo del Pueblo* i la *Marsellesa*.

¡Viva la ESCUELA MODERNA!

La Federación de Sindicatos Obreros del Distrito Federal invita a los trabajadores de los distintos gremios a la VELADA que se efectuará el

LUNES 13 DE OCTUBRE DE 1919

a las ocho, en el nuevo salón de la UNION DE EMPLEADOS DE RESTAURANT, situado en la primera calle de Tacuba número 2.

Será recordado el asesinato que consumó hace diez años, en los fosos de Montjuich, la España clerical y retrógrada, que como la Inquisición escarificando a Galileo, no pudo consentir que aquel hombre genial que se llamó

FRANCISCO FERRER GUARDIA

prosiguiera su obra, encomiada por el mundo civilizado, de EDUCAR A LOS NIÑOS POR EL SISTEMA RACIONALISTA.

¡Protestemos siempre contra los cobardes que segaron la vida del gran enemigo de los mestizos contaminados!

¡Hagamos un esfuerzo, los obreros conscientes de todas las latitudes, porque nuestros hijos conozcan esa luz de amor y de saber que sólo brota de la Escuela Moderna!

Si el maestro de Barcelona fue mártir, porque así lo quiso la intolerancia temeraria de Maura, ¡que no mueran los principios de su pedagogía saludable y redentora!

Hablarán en esta velada conmemorativa.

AGUSTIN ARAGON, EDMUNDO BOLIO, SANTIAGO R. DE LA VEGA y LUIS SANCHEZ PONTON

LA ENTRADA ES LIBRE. ¡ACUDID, COMPAÑEROS, Y TODOS LOS HOMBRES DE CONCIENCIA LIBERAL Y EMANCIPADA!

Por la Comisión. C. Gomez y R. Quintero

Un any després, en 1915, s'inaugurà finalment una escola racionalista a Mèxic en un acte en el que parlaren el Dr. Atl, Agustín Aragón i Antonio Díaz Soto y Gama a gran quantitat d'espectadors. Al vespre d'aquell dia hi hagué al Teatre Arbeu un homenatge a Ferrer i Guàrdia en l'aniversari del seu afusellament.

L'escola tenia sis grups de nens i nenes. L'inspector era Jacinto Huitrón que es reunia amb els professors tots els dissabtes per a dissenyar el que es faria la setmana següent. S'establí com a base pedagògica l'estudi raonat de les ciències naturals, l'ensenyança era mixta, es va prohibir donar premis o imposar càstigs per a evitar la competència entre estudiants, s'organitzaren excursions a camps i indústries i es va incloure l'esperanto com idioma auxiliar de caràcter internacional. L'escola va funcionar finançada pels treballadors i dirigida per ells d'acord amb els principis de l'Escola Moderna en el Palacio de los Azulejos, antiga seu del Jockey Club, cedit als obrers de la ciutat de Mèxic.

El 1915 la Casa del Obrero Mundial es va aliar amb les forces de Venustiano Carranza, el que permeté als treballadors, a través dels seus "Batallones Rojos", fer propaganda sindicalista i divulgar les propostes de l'Escola Moderna o Racionalista, com ja era coneguda a Mèxic. Yucatán i Tabasco foren els dos estats de la República Mexicana on les idees de Ferrer tingueren més ressò.

Essent Salvador Alvarado governador de Yucatán (1915-1918) s'organitzà el primer Congrés Pedagògic a l'estat. En aquell congrés foren discutides les propostes de Francesc Ferrer i l'Escola Moderna. José de la Luz Mena, professor yucatec, va ésser el mes important promotor de l'escola racionalista. El Partit Socialista de Yucatán establí el 1919 que, per a mantenir l'autonomia de les escoles, aquestes no podrien acceptar donatius estatals o capitalistes. Les escoles racionalistes de Yucatán vinculades al Partit Socialista foren finançades originalment pels treballadors.

El 1922 el governador pel conegut ara com Partit Socialista del Sureste, Felipe Carrillo Puerto, establí en un decret l'obligatorietat de l'educació racionalista a tot Yucatán. L'oposició dels sectors conservadors de l'estat així com la mort de Carrillo Puerto a mans dels rebels delahuertistes i la fi del govern socialista el 1924 cancel.là l'experiment educatiu de les Escoles Modernes a Yucatán.

A Tabasco l'Escola Racionalista visqué un altre dels seus grans moments a Mèxic. Quan Tomás Garrido

Canabal es convertí en governador d'aquest estat (1921-1925) promogué la creació d'escoles racionalistes. Amb la seva reconeguda actitud anticlerical, Garrido convertí la catedral de Villahermosa, la capital de l'estat, en la Escuela Racionalista "Ferrer Guardia". Les coincidències de l'Escola Moderna amb les escoles racionalistes tabasquenyes es donà en el combat a la religió i en una ensenyança científica necessàriament atea. Les escoles de Tabasco foren finançades per l'Estat eliminant així el seu contingut antiautoritari.

El 1930 el Congrés de Tabasco envià un projecte de llei per a reformar l'Article 3er de la Constitució, referent a les qüestions educatives, per a substituir el caràcter laic de l'ensenyament, considerat neutral, pel racionalista, molt més definit i combatiu. La iniciativa no va ésser sotmesa a discussió. Començava ja a discutir-se el projecte de l'Educació Socialista. Amb la instauració d'aquesta el 1934 durant el govern de Lázaro Cárdenas, gairebé totes les propostes de l'Escola Moderna obtingueren a Mèxic caràcter constitucional. L'escola, segons el president Cárdenas, havia d'ésser laica, desfanatitzadora i crítica perquè, a través d'un coneixement racional i científic de l'univers i de la vida social, pogués crear-se una nova societat en els aspectes moral i econòmic. L'escola, a més, hauria d'ésser obligatòria, gratuïta, coeducativa i integral.

L'escola socialista mexicana coincidia en tot amb l'escola racionalista de Ferrer excepte en la crítica a l'Estat, en la seva postura antiautoritària que des de la seva formulació a principis de segle l'havia associat al moviment anarquista. Un projecte estatista de govern no podia acceptar aquesta crítica a l'autoritat.

L'Escola Moderna mexicana, com la catalana, no pogué sobreviure. Les seves idees pogueren posar-se en pràctica dins d'un país convulsionat, canviant i en procés de transformació violenta de les seves estructures materials i ideològiques. Els treballadors de la ciutat de Mèxic i els de Yucatán i Tabasco després, aprofitaren el debilitament de l'Estat mexicà per a experimentar i provar nous camins en l'àmbit de l'educació, considerada com eina per a la transformació dels homes i de les societats. Però a mesura que la vida política mexicana s'anà organitzant i un nou Estat derivat de la Revolució anà consolidant el seu poder, els projectes alternatius, dissidents o crítics varen ésser eliminats. Tal fou el cas de l'Escola Moderna mexicana, l'Escola Racionalista, que va haver de cedir el pas a una escola nacionalista, centralitzada i uniformadora. Els somnis de Ferrer i Guàrdia, però, havien tingut ja camp fèrtil en terres mexicanes. *

En paral.lel, cal tenir a mà un altre argument, en el mateix sentit, que ens forneix la seva trajectòria social com a escriptor: Calders ha assolit la popularitat i el prestigi social, o el que amb un terme poc o molt ostentós podríem anomenar la glòria, en vida. És cert que potser calgué l'èxit d'*Antaviana*, o sigui, la via del teatre, perquè el seu nom saltés a un primer terme, com li pertocava, i des d'aleshores el pas cap a la fama ja no es deturés.

Feliç, diria jo, l'escriptor que assoleix, com Pere Calders, una irradiació sense fronteres i una plenitud de reconeixement de milers de lectors, sense cedir gens en les seves conviccions ni en l'estètica fonamental del seu art, i mantenint-se per sempre fidel a la seva llengua, a la llengua nacional del seu poble.

Com a escriptor, deixeble reconegut de Josep Carner i autor jove prologat per Carles Riba, assumeix la lliçó del noucentisme i ja no deixa mai l'ús i el domini d'un "llenguatge pla, instrumental, d'intrínseca bellesa", diria, citant-me a mi mateix, del pròleg de quaranta anys enrere de *Cròniques de la veritat oculta*. Amb aquest instrument dibuixa el món real en termes imaginaris, convençut que tot allò que explica ha passat o pot passar. Aquest és el realisme més intel.ligent i més productiu que pot exhibir un escriptor, obert a la meravella i el do humà de la fantasia possible.

L'humor és aquí la forma d'un pensament i el conte tot un art de pensar, de manera que cal plànyer aquells als quals el somriure i la rialla amb què acollim la lectura de tantes narracions sorprenents de les novel.les menys convencionals, de les cròniques i dels articles de Pere Calders, no els provoqui un petit o un gran trontoll al pensament. Perquè hauran restat al llindar de la casa encantada i, al capdavall, al llindar d'ells mateixos.

Però encara tot un angle de l'obra de Pere Calders resta en la forçosa dispersió que comporten les col.laboracions periòdiques a la premsa. Calders ha estat un periodista d'altura, entre el comentari puntual i l'assaig, i això des de la joventut, gairebé des de l'adolescència, fins ara mateix, en començar-li la posteritat. Si cap editor no es veu amb cor, o a cap no li escau, de fer aplegar i editar tot aquest corpus magistral de creació i pensament que és el periodisme de Pere Calders, caldria que la Generalitat, en pla d'editora nacional, es proposés de no deixar perdre per a les nostres lletres i per a la nostra llengua un tresor tan vivent com inestimable. *

Tan a prop i a la vegada tan lluny

MIREIA VILADEVALL I GUASCH

A Maru d'Aubeterre

En mig de l'àrida Mixteca Poblana —on només creixen cactus, raquítics arbres de pirul, i amb prou feines quelcom de blat de moro— uns ulls negres, delicadament coberts per unes parpelles amb plec mongòlic, que amaguen el llagrimal, claven la seva mirada en el *petate* que teixeixen destrament els dits.

Àgilment, amb una destresa centenària heretada de generacions enrera, els dits van donant forma a la palma seca i estellosa que talla i punxa les mans. De mica en mica, es va formant el *petate* que ella i la mare aniran a vendre a la ciutat.

És temps del que en diuen quaresma (desembre-abril). Fa mesos que no plou i la palma és ben seca, com cal, per poder-la teixir bé.

La nena d'ulls negres i trenes del mateix color, lligades pels extrems amb vetes vermelles, seu sota l'implacable sol que banya i crema la torrada pell, empolsada d'una fina terra mil.lenàriament àrida. És prop de la cuina de fum feta de *zoyamate*. Davant seu hi ha dues habitacions més fetes de tova, i al seu costat hi ha el *calmil* i el *temazcal*.

S'ha d'afanyar a acabar els *petates* per poder-los dur a vendre, i en aquesta activitat posa tota la seva energia.

Demà, ben d'hora, abans de que trenqui l'alba, portarà a pasturar els bens i les cabres, com des de que té seny ho ha fet. Però aquesta vegada, haurà d'anar més lluny, doncs en temps de sequera no hi ha pastura a prop. Pel camí, anirà preparant la palma per poder teixir el *petlayehuatl*. Si troba més palma, la tallarà i la portarà a casa per fer un altre *petate*. De tornada cap a casa, portarà una mica de llenya pel *comale* per coure les *tortillas* que la seva mare farà a mà, i que amb una mica de *frijoles* i xile seran el seu dinar.

Les cabres i els bens, que demà portarà a pastar, serviran pel dinar del casori de la seva germana gran, que l'any passat va fugir amb un xicot cap els Estats Units. Ara, per les festes del poble, tornaran i es casaran com Déu mana. Llavors, es farà un dinar i s'invitarà a molta gent. En el dinar, hi haurà arròs, frijoles i beguda comprada amb els diners que treguin de les cabres i ovelles que no n'hagin fet *barbacoa* pel dinar.

Per la festa del poble, vindrà la seva germana gran a casar-se, la germana mitjana que treballa de minyona a Puebla, el germà que està *"del otro lado"* i el pare que és a la ciutat de Mèxic venent *moronga*. Tots ells aprofitaran la seva estada al poble per ajudar a la collita del blat de moro a les terretes que tenen i que servirà per mig omplir el *cencali*. Després marxaran altra vegada i no tornaran fins l'any que ve.

Mentre pensa en totes aquestes coses, el sol de mica en mica va caient per l'horitzó fins a ésser empassat per la terra sense deixar senyal de la seva existència. La densa foscor va fent desaparèixer el poble habitat sols per dones, vells i criatures. L'hora d'anar a dormir s'acosta, i com cada nit, la nena acariciarà el somni de sortir d'aquesta vida. No es vol fer vella i seguir teixint *petates*, com qui teixeix esperances, mentre els dies passen. No vol seguir pastant cabres i ovelles, ni es vol quedar sola com la seva mare a càrrec d'una casa i d'un camp àrid i erosionat que ha de mantenir —i li ha de donar el seu esforç— per a mig omplir la panxa d'ella i dels que cada any tornen. No vol conviure fins a la resta dels seus dies amb aquesta misèria que tan bé coneix.

Ella vol casar-se o fugir amb un xicot que la porti a l'*"otro lado"*, vol guanyar els diners necessaris per poder-se fer amb una casa, un cotxe i un negoci. Vol, al menys, anar a Puebla a servir i a gaudir de les comoditats de la ciutat: aigua sense haver-la de carretejar, llum,

drenatge, tot allò que aquí sembla un somni. Ho vol, sense caure gaire en contes en el preu que tot això pot reportar. Sense saber en el fons que a moltes noies no els hi va tan bé com volen fer creure. Vol anar allí on pugui tenir televisió, ràdio i liquadora; allí on es pugui transportar en camió i no a peu ni en burro. Vol...

I dins d'aquest somni, la revelació de la seva lluita solitària és clara. Ella forma part dels milers de persones que tècnicament no existeixen per a ningú, perquè no són ni comptades a les estadístiques. Ella forma part d'aquella gent que, tot i lluitant amb ungles i dents per sobreviure, no existeixen. Ella forma part d'aquelles anomenades "minories", que parlen una altra llengua diferent a l'oficial i que pocs tenen en compte i s'esforcen per entendre i fer-se entendre. Ella forma part, senzillament, dels OBLIDATS de sempre, dins d'un país on bona part de la població és pagesa, dins d'un país que mira cap al futur des de les ciutats i no des del camp, d'un país que en el paper reconeix la diversitat ètnica i que en la realitat no l'accepta, dins d'un país ple de contradiccions com la realitat mateixa.

I amb el somni de sortir d'aquesta vida on ha ficat el cap, se li va la nit i torna el nou dia que comença abans de que trenqui l'alba en l'horitzó, mentre ella fa drecera per portar les cabres a pasturar a l'hora que va teixint *petates*. Chiapas és tan lluny i a la vegada tan a prop... *

NOTES

Petate: estora

Zoyomate: paraula que ve del nahuatl i que significa palma seca, la "Brahas dulcis", que creix per la Mixteca Poblana.

Calmil: tros de terra cultivable que es troba junt a la casa.

Temazcal: bany de vapor.

Petlayehuatl: una de les parts per on es comença a teixir el *petate*.

Comale: més comunmment conegut com *comal*. Una planxa feta de fang o metall que serveix per a torrar els aliments.

Del otro lado: a Estats Units.

Moronga: una espècie de botifarra negra.

Cencali: graner fet de palma seca i *quiotes* d'atzavara (tronc de la flor d'atzavara). A l'actualitat els sostres solen ser de cartró amb quitrà i a vegades tenen forma de ventre de la dona embarassada.

Chiapas: es troba a més de mil quilòmetres de la Mixteca Poblana

OFFSET ENQUADERNACIÓ IMPREMTA

LA ANTORCHA, S.A. DE C.V.

TLAXCOAQUE No. 8, 06090 MEXICO, D.F.

588 51 72 (FAX) ***588 49 37***

CAPSES PLEGABLES, ETIQUETES, CATÀLEGS, MENÚS, ESTAMPAT A LA CALOR, TEXTOS PUBLICITARIS, DISSENY, FACTURES (AUTORITZACIÓ SHCP)

La política del pressupòsit

JOSEP RIBERA I SALVANS

Moltes de les coses que passen darrerament a l'estat espanyol són preocupants i no crec que els catalans poguem deixar-les passar sense acusar-ne l'impacte i la mala intenció. Han anat agafant volada amb el pas d'aquest any. El diari ABC de Madrid, Aznar i els seus populars de la dreta, Anguita i els comunistes i encara si poden afegir alguns conspicus del PSOE que a contracor accepten la disciplina del partit han anat orquestant una campanya anticatalana en contra del país i de la seva llengua. Amb una expressió de moda en el vocabulari polític d'avui podem dir que es "satanitza" Catalunya i els catalans. Aprofitant conveniències eminentment polítiques, aquests grups enverinen la convivència i estimulen el fet tristament conegut per tots, que el ciutadà espanyol comú viu un estat permanent d'irritació anticatalana, el qual no es veu ni criticat ni atenuat sinó estimulat i catalitzat per personalitats del món de la política i de la cultura que en lloc d'assumir una posició responsable de direcció equànime de la societat, enardeixen encara més els ànims col.lectius amb manipulacions d'esperit totalitari.

D'on prové la implementació d'aquesta campanya? Per què aquesta orquestració de diferents sectors de l'escenari polític espanyol que van des de la dreta més reaccionària a l'esquerra comunista, tots ben d'acord en aquest exercici de tir al blanc? De motius sempre en troben de nous i d'involucions n'hem sofert repetidament al llarg de la nostra història comuna. El que passa ara és que Catalunya, o més específicament Convergència i Unió, s'ha fet indispensable per a mantenir la governabilitat de l'estat espanyol on ni els socialistes ni els populars poden esperar de llurs electors majories absolutes a curt termini. Aquesta dependència no plau a Espanya. I en lloc d'acceptar normalment aquesta situació, ben comú en els països de pràctica democràtica, s'identifica el partir de Jordi Pujol amb Catalunya i gent de diferents tendències s'aglutinen en una postura anticatalana. Com sempre. Com si seguissim en dictadura. I ens oblidem de que ja hi ha una generació de catalans i d'espanyols que ja tenen edat per a votar i que varen néixer quan Franco havia mort. Han passat els anys.

En aquest llarg temps de democràcia els catalans ens hem pogut adonar, una vegada més, de que podem ésser considerats ciutadans de primera en certes activitats, però sols ciuatadans de segona en política, on ens deixen administrar algunes responsabilitats, però la paraula final la té sempre el govern central. Per quina malaurada circumstància hem d'ésser tota la vida ciutadans limitats i membres d'una comunitat colonitzada? Per haver nascut a Terrassa mai podrem exercir la plenitud política de la que frueixen aquells que han nascut a Burgos, Ciudad Real o a Motilla del Palancar? I aquelles coses que s'obtinguin amb esforços permanents i esgotadors, no es faran realitat si Madrid finalment no accepta "concedir-les".

L'agressió actual a Catalunya preocupa, però a nivell general provoca una reacció tèbia. Els catalans tenim l'obligació d'ésser assenyats i per tant no s'ha de fer trencadissa. Hem de lluitar amb tot el nostre esforç, però amb tota la nostra prudència i seny per a que l'estat que ens té colonitzats no se'ns desfaci als dits i pugui seguir funcionant bé i sortir de les crisis que se li atravessin, amb la suor de la cansalada de tots. Perquè si no és així ja els sentirem!

Posem a volar la imaginació per un moment. Imaginem que un dia qualsevol, dijous de la setmana vinent dia de Sant Agapit a les onze del matí per exemple, tots els catalans, sense mancar-hi ningú, tanquem els ulls i en un intens esforç d'introspecció preguntem al nostre jo més recòndit quin és el desig col.lectiu més intens que voldriem convertir en realitat: la llengua catalna totalment normalitzada?, esborrar la condició colonial?, una

Espanya confederada?, la independència? Tots els nostres milions de ciutadans volguent-t'ho! Doncs no. No ho tindriem. No seria prou la voluntat de tots nosaltres a l'unison si a Espanya fossin més els milions que s'hi oposessin. La democràcia és això, diuen. Ja ho deia Ortega i Gasset, i ho hem d'aprendre i hem d'aprendre a viure "democràticament" dins de l'estat espanyol. O aprendre a rebutjar-ho!

Fem un petit repàs històric per a veure on som. En 1659 i datat el dia de Nadal, el comte duc d'Olivares enviava a Felip IV el cèlebre memorial en el que li recomanava: "Tenga VM por el negocio más importante de su monarquía el hacerse rey de España..." i per a aconseguir-ho afegia: "trabaje y piense con consejo mudado y secreto, por reducir estos reinos de que se compone España al estilo y leyes de Castilla..." L'objectiu era establir per la força "una llei, un Rei, una moneda..." Sols vuit anys abans i com a consequència de l'auge del bandolerisme a Catalunya, Felip III envià un virrei dur i enèrgic, el duc d'Alburquerque, el qual escriu al rei des de Tortosa i li diu: "En llegando a Barcelona acabaré de poner en galeras todo el Principado". I un cop arribat declarà als diputats catalans: "Guardaré las Constituciones que me pareciese, y las demás no."

Un segle més tard el primer Borbó conquesta Catalunya. Cinc dies després de la caiguda de Barcelona, el 16 de setembre de 1714 es llegia a la casa de la Ciutat el decret d'extinció del Consell de Cent: "Habiendo cesado por la entrada de las armas del Rey NS en esta ciudad y plaza la representación de la Diputación y Generalidad de Cataluña..." i els diputats catalans eren informats de que "cesen totalmente, así ellos como sus subalternos en el ejercicio de sus cargos, empleos y oficios...". L'estat català s'havia acabat!

Amb data del 3 d'abril de 1938 es deia: "En el día de hoy el Cuerpo del ejército marroquí ha ocupado Lérida..." I aprofitant l'avinentesa i sense esperar la caiguda del Cap i Casal com havia fet el Borbó, amb més pressa —l'experiència ha de servir—, es dictava a Burgos dos dies després una llei que deia: "...el Estatuto de Cataluña en mala hora concedido por la República dejó de tener validez en el orden jurídico español desde el día 17 de julio de 1936." Amb l'aixecament militar n'hi havia prou. Però per a legalitzar-ho adequadament la llei afegia: "...se consideran revertidos al Estado la competencia de legislación y ejecución que le corresponde en los territorios de derecho común y los servicios que fueron cedidos a la región catalana... Así lo dispongo... Francisco Franco." El govern autònom torna-va a extingir-se!

Vint anys després la virulència continuava. El 21 de juny de 1959, Galinsoga, director de *La Vanguardia "Española"* va a missa com cada diumenge. Com que el capellà fa l'homilia en català, el singular creient se'n va cap a la sagristia on s'enfronta verbalment amb el rector i brama la seva frase cèlebre: "Tots els catalans són una merda!"

A què treu cap, podria dir-se, de fer referències històriques que abarquen 335 anys de la història del nostre poble? El passat passat i ara ja portem gairebé vint anys de règim en llibertat. Doncs bé, si retornem a l'avui i fem referència de nou a la campanya anticatalana que estem patint ara trobarem que l'Anguita ha dit que mai coaligarà el seu partit comunista amb el PSOE ja que Felipe González ha pactat amb el partit de Pujol —el majoritari a Catalunya i per tant el representant de la majoria del poble català, que és "lo peor de España". Reis, virreis, "caudillos", galinsogues i ara comunistes i socialistes (Guerra, Rodríguez Ibarra). Hi trobeu un fil conductor en aquest repàs?

No heu acabat la paciència? Jo sí! Pels nostres avantpassats, pels nostres pares, per a nosaltres i pels nostres fills i nets sols el vilipendi sempre i la condició de poble sotmès! A fer feina com diu que feren els barcelonins el 12 de setembre de 1714 i a treure'n bon profit si som llestos. Però muts i a la gàbia!

Com he dit prèviament la reacció a l'actual campanya anticatalana és tèbia. I del nostre govern no rebem mai postures clares en relació al nostre problema nacional. O no les volem acceptar o les interpretem a la nostra manera. A tots ens ho han dit o ho hem dit nosaltres mateixos: "No feu cap cas quan Jordi Pujol diu que ni ell ni el seu partit no volen la independència de Catalunya. És clar que la desitja i la voldria si es pogués aconseguir sense sacrificis substancials. Si tot fós apretar el botó de la consecució de la independència incruenta, ell estaria al davant de la fila d'apretadors." No ho sé. Ell no ho ha dit mai. Però aquesta creença fa que el país doni la seva confiança al seu líder tractant d'endevinar quin és el seu pensament polític, i aquest amb la força del seu lideratge l'exerceix sense aclarir al poble el seu projecte polític.

Si el que diem és cert pressuposaria que tant els catalans nacionalistes com el seu líder tenen por i es mouen cautelosament, practicant un possibilisme assenyat, i si aquesta por es basa en un coneixement real dels poders fàctics a l'estat espanyol, la conclusió evident és que la democràcia funciona pels espanyols però no a Catalunya. Per a parlar d'autodeterminació, de models d'estat confederal o d'independència hem de jugar al joc de les endevinalles i seguir la política del pressupòsit. Incert futur. *

La cuina ibèrica a Mèxic

LLUÍS MARCET

Ara farà una mica més de cinquanta anys que va enriquir-se l'oferta restaurantera a Mèxic propiciada per la immigració espanyola que fugia de la dictadura franquista. Per tots és prou coneguda la facilitat per a la cuina casolana del basc, que la seva terra compta amb tants clubs privats com els de Gaztelupe, Gaztelubide, Ollagorra, Canyoyetan, esmentant-ne alguns. La necessitat féu que aquesta habilitat tradicional i casolana l'apliquessin a petits establiments, molts cops situats a primers pisos, on la qualitat del seu menjar i els baixos preus conqueriren de la classe popular en amunt.

Així sorgiren noms com Saracho i Larrañaga, per exemple, i va arribar l'auge dels centres espanyols: bascos, gallecs i asturians, encara que a tots hi havia la fama de que s'hi menjava a grans volums i per preus mòdics. Era usual que s'hi oferís un menú amb cinc o sis temps, amb força plats cadascun i molts cops amb aperitiu inclòs. El preu d'un o dos dòlars també era molt barat en aquell temps.

En aquest medi destacà com a "rara avis" en Dalmau Costa, cap de Protocol de la Generalitat de Catalunya, que s'inclinà cap a una oferta més francesa, fundant el que per més de trenta anys fou el millor restaurant de Mèxic: l'Ambassadeurs.

A més d'ell, l'oferta ibèrica, amb diferents postures però predominant la cuina casolana, i tradicional, rutllà si fa o no fa fins gairebé els setantes. Des d'aquella dècada els grans pioners que varen fomentar el gust tradicional de la cuina espanyola anaren desapareixent per causes naturals.

Els setantes uns nous aires varen aparèixer a l'horitzó gastronòmic naixent El Mesón del Cid que va dur les brigades de molts restaurants famosos d'Espanya com la de Luís Irízar, Genaro Pildain del Guría, Luis Gil de Casa Fermín, Jaume Bargués del Jaume de Provença, Rosa Grau del Florián, Cándido de Segovia, etc. Malgrat tot, amb algunes excepcions —El Parador de José Luis—, el medi gastronòmic va mantenir-se a la indolència de la còpia de la còpia, fent un magre favor als seus antecessors.

En aquest *laissez faire, laissez cuisiner* passaren a la vora de dues dècades, a les que la realitat culinària es coïa a una altra escala a Espanya, sota la influència inicial de la *nouvelle cuisine*, sense pràcticament cap reflexe de la mateixa a Mèxic.

Però no pot aturar-se pas el progrés i, malgrat que el medi gastronòmic aquí és força conservador, tot això està influint en el canvi, en gran manera pels viatges dels comensals, doncs tant si es vol com si no es vol els millors restaurants de les grans capitals espanyoles són sota la influència d'aquest nou estil que podria anomenar-se "basc-francès". En aquest es recuperen algunes receptes tradicionals, alleugerint-les de greixos, farines i alls, i se'n creen o n'evolucionen d'altres a les que s'els respecta matèries primeres i sabors tradicionals amb noves presentacions més creatives i atractives per al comensal. Amb paraules d'en Jesús Oyarvide de Zalacaín: "Mantenir un equilibri entre avantguarda i tradició per a satisfer el gurmet que busca noves sensacions i que s'estima més els gustos coneguts."

Aquesta tendència va propiciar la realització del Costa Vasca i que després del seu exemple s'hagi fet una importació massiva de cuiners bascos a Mèxic, que imposa una classe executiva que ha de conciliar la cuina amb la feina, el paladar i la silueta.

Aquesta cuina encara representa una excepció però no hi ha cap dubte de que és l'avantguarda d'aquesta altra que exigeix més professionals i menys aventurers i improvisats. *

DOSSIER

El Camp de Tarragona

FERRAN ANDREU I RODRÍGUEZ

Tarragona. El primer que em passa pel cap és un record abstracte, terra ocre sota un sol de justícia, xafogor i platja. La primera noia que vaig conèixer amb la meva edat i que no vivia a una ciutat era d'un poble a la vora de Reus. És una cosa natural, cada cop hi ha menys joves al camp. I a la ciutat...

L'extensa plana litoral limitada per les muntanyes de la Serralada Pre-litoral és una de les regions naturals i històriques més ben definides de Catalunya, compresa als límits administratius de les comarques de l'Alt Camp, el Baix Camp i el Tarragonès. Baixant des de Barcelona per l'autopista A-7, pocs quilòmetres després de Comaruga trobem plantat al bell mig de l'antiga Via Augusta l'Arc de Berà, un senyal de que ens trobem a la porta d'una de les zones d'influència romana més importants de la Península, la porta costanera nord del Tarragonès i del Camp de Tarragona.

Paisatge i conreus de la plana són típicament mediterranis; vinya, avellaners, ametllers, garrofers i zones d'horta vora llits de rius de poc caudal. El clima és benigne tant a l'estiu com a l'hivern, amb una temperatura mitjana de 16 graus, poca pluviositat (aliada dels incendis forestals), amb llargues hores d'insolació en el decurs de l'any, cels d'amplis horitzons i gairebé sempre blaus, gràcies a les brises de garbí i al mestral, que n'allunyen boires i núvols tot l'any. Les petites serralades del bloc de Gaià, de la serra d'Ancosa i de la Serra de Prades trenquen amb el paisatge pla, i hi marquen els límits interiors, mentre que la Costa Daurada és la frontera costanera.

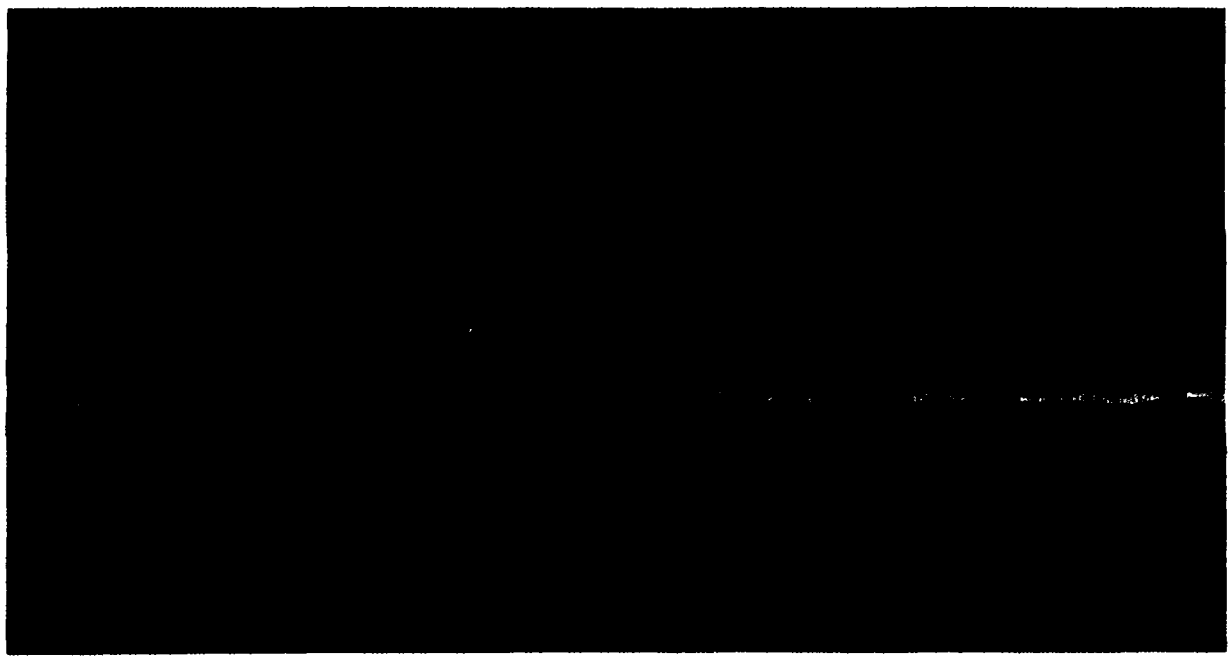

La Costa Daurada rep aquest nom per les platges de sorra fina que han donat el nom al litoral tarragoní des de la costa del Baix Penedès al delta de l'Ebre, i alterna aquí amb promontoris rocosos, plans de pinedes i boscos força minvats pels incendis forestals, que envolten Tarragona fins la desembocadura del Gaià.

Salou i Cambrils són les platges més famoses i concorregudes de la costa, concentren una gran infraestructura turística, base de l'entrada de divises durant l'època de sots-desenvolupament franquista i dels anys posteriors a la democràcia. Malauradament, la sobrepoblació estiuenca ha deteriorat molt els ecosistemes de la zona, fruit de la llibertat excessiva donada durant l'administració franquista als complexes hotelers i a les empreses constructores per a motivar l'arribada de turistes europeus, generalment persones d'estrats socio-culturals baixos però amb un poder adquisitiu superior i d'un migrat nivell cultural, àvids de sol, discoteques, alcohol, "toros" i "castañuelas". Afortunadament, la situació ha millorat molt, i és un excel.lent lloc per a torrar-se. Una bona base per a visitar la regió pot ser a un poblet a la vora de Tarragona, i amb un cop de cotxe poden fer-se moltes excursions. Un poblet tipus de la costa és Torredembarra. Sol, sorra i mar és la seva divisa promocional, però a l'hivern hi podem trobar una vida de poble força interessant, amb preus normals i pocs turistes de pell lletosa pels carrers.

A la zona de Clarà hi havia les restes d'una vila romana a un terreny ras; quan hi anava, de vegades em passava pel cap la idea d'endur-me uns quants dels mosaics que hi havia a terra com a record. Mai no ho vaig fer pensant que tard o d'hora la restaurarien i hauria de ser patrimoni de tothom. Però ara no fa pas massa hi han construït unes cases d'estiueig a sobre les restes...

En aquest cas hi ha força semblança amb el malaguanyat destí de moltes restes arqueològiques a Mèxic.

Començant la visita per Tarragona, la base per a la conquesta romana de la Península, fou fundada durant la segona guerra púnica i esdevingué capital de l'Hispània Citerior o Tarraconensis sota August. La gran importància de la ciutat es fa palesa en la quantitat i importància de les construccions d'aquell temps. Hi podem visitar un pretori, l'amfiteatre (segle I) amb les restes de l'església romànica de Sta. Maria del Miracle (segle XII) damunt d'una visigòtica, teatre, fòrums ciutadà i provincial, les impressionants muralles amb base megalítica on hi ha el Passeig arqueològic, i la necròpolis paleocristiana. Però l'interès de la ciutat no es limita a aquests set segles de vida sota el món romà; també compta amb una catedral romànica-gòtica impressionant i un barri medieval on hi podem trobar petits i interessants racons. A la catedral hi ha tota una mostra d'obres escultòriques, no només amb obres de caire medieval, com les columnes romàniques del claustre, sinó també amb alguns relleus paleocristians recuperats dels sarcòfags de la Roma tardana que feren servei de models per a talladors medievals. El retaule major és obra d'en Pere Joan al segle XV, i a la Capella de Sta. Maria hi trobarem exemples de la influència anglesa, arribada a Catalunya amb alguns mestres del gòtic flamíger, els que treballarien també al monestir de Santes Creus. Dins la catedral trobem el museu Diocesà, on hi ha mostres de pintura i escultura romànica, gòtica i tapissos flamencs.

Als voltants de Tarragona hi ha un seguit d'obres romanes que cal visitar, com la Torre dels Escipions, l'aqüeducte de Les Ferreres amb el característic Pont del Diable, la vil.la de Centcelles, escollida per en Constantí com a mausoleu imperial i on se suposa hi ha les restes d'en Constant, assassinat vora Tarraco, i la cantera del Mèdol, d'on varen extreure la característica pedra groguenca amb la que són fetes les obres de l'Imperi.

Pocs quilòmetres al nord de Tarragona hi ha la ciutat de Valls, capital de l'Alt Camp, capital dels castells i dels calçots.

El nucli antic de Valls recorda la vila medieval, amb les restes del vell Mur (pas de ronda de la muralla) i el Call, on convé donar una volta. La plaça del Blat és el marc de les gestes de la colla castellera dels Xiquets de Valls. El primer cop que apareix una referència clara de l'activitat castellera és el 1805 a Valls, on es fa esment de les colles d'en Pep i la del Salvador. Els vestigis d'aquesta activitat a Catalunya poden trobar-se a la "torreta" del "ball de valencians" a Tarragona, del que hi ha referències des del segle XVII, i també a la festa major de Taüll, a la Vall de Boí, es fa una torre humana a la plaça de Sta. Maria.

Els castells esdevingueren una activitat coneguda arreu del món arran la seva aparició als Jocs Olímpics del 92, i val la pena anar a veure'n. En aquesta regió hi ha una forta activitat de les colles. Val a dir que el concurs de castells que es fa a la plaça de braus de Tarragona, amb capacitat per a 15 000 persones, és un espectacle molt millor del que se'n fa normalment, d'aquesta mena de places.

No es pot marxar de Valls sense abans tastar una

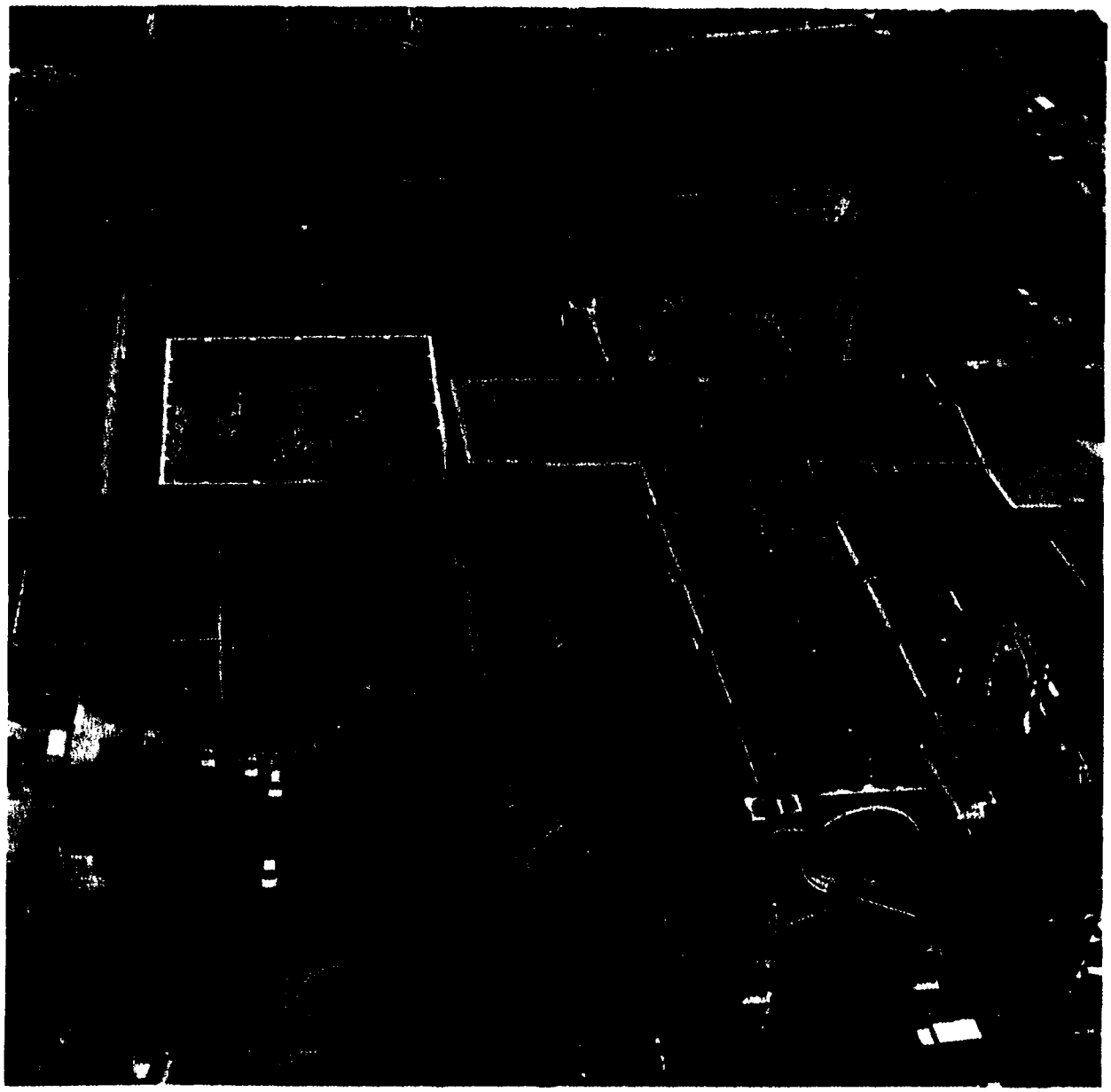

calçotada, per després fer una visita al monestir de Santes Creus, de l'ordre del Císter, fundat el segle XII a la regió de Catalunya que es trobava sota el perill dels atacs dels exèrcits àrabs, i per tant, fortificat i protegit per reis com en Jaume I, Pere el Gran, Jaume II, Pere III i Martí l'Humà, i per la noblesa catalana, pel que fou un centre d'impuls i desenvolupament cultural i agrícola. La prosperitat del monestir fou aturada primerament per la invasió francesa a Catalunya, i després pel trienni constitucional, amb la dissolució de la comunitat el 1820 i la subhasta dels seus béns. Els monjos se'n anaren definitivament el 1835, i l'edifici fou convertit en presó, fins que el 1921 fou declarat salvaguardat i des d'aleshores es troba en procés de restauració, essent considerat un dels millors d'Europa.

Del conjunt cal destacar la Porta Reial, la plaça de Sant Bernat Calbó, la font monumental, el Palau de l'Abat, la façana de l'església, el portal d'entrada al claustre, l'església, els mausoleus de Pere II el Gran i de Jaume II i Blanca d'Anjou. És prou interessant visitar el dormitori, l'Arxiu, la Torre de les Hores, el cimbori, la sala capitular, el claustre posterior, el celler, la presó, la cuina, el rebost, el menjador, el Palau Reial, la Capella de la Trinitat, etc. Durant els seus centenars d'anys aquest

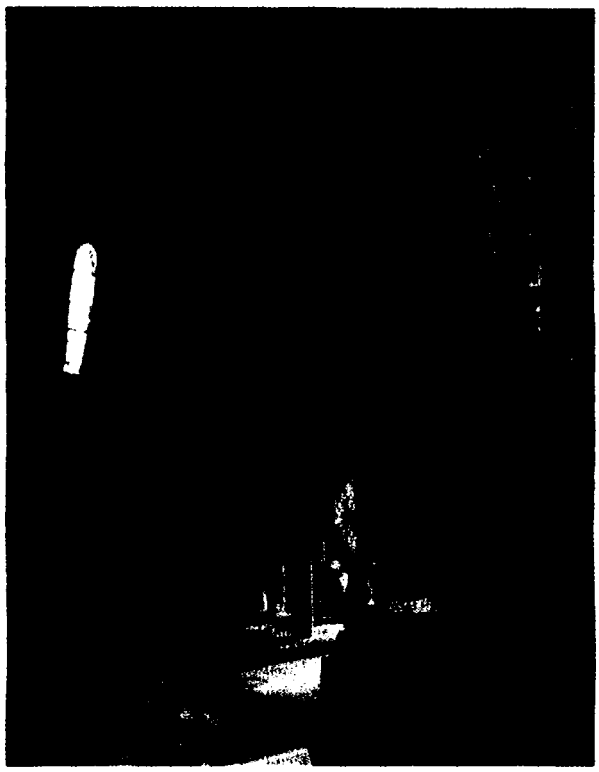

monestir ha rebut a les seves construccions característiques que van de l'estil romànic al barroc, passant per tots els gustos imperants a cada època.

Passem ara a Reus, capital del Baix Camp, comarca més meridional del Camp de Tarragona i amb molta varietat de paisatges, des de les platges de Cambrils fins les terres de Pratdip que s'enfilen pels contraforts de la Serra de Prades. Aquesta serra és força important, amb cims de més de 1000 metres d'alçada des d'on s'hi poden veure les Illes als dies clars, amb zones de bosc minvades pels incendis forestals i la sequera pròpia de la regió. Als pobles assentats a les terres de major alçada s'hi estableixen colònies d'estiuejants i excursionistes. El Centre de Lectura de Reus, entitat cultural privada però de servei públic edita guies de les muntanyes de Prades. Aquest centre ha esdevingut de gran importància per a les activitats culturals de la regió, amb seccions de ciències exactes, lletres, art, música, tecnologia, ciències morals, excursionisme, pedagogia i comunicació. Compta amb tres sales d'exposicions, el Teatre Bartrina, biblioteca (amb més de 60 000 exemplars el 1991) i un refugi de muntanya a Mont-ral. Fills de Reus foren Marià Fortuny i Antoni Gaudí. Aquest darrer afirmava que la llum de la comarca, de cels nets durant la meitat de l'any, atorga la visió exacta de les coses.

No marxeu de la ciutat sense visitar els museus Comarcal i el d'Arqueologia Salvador Vilaseca, de renom internacional per les seves col.leccions d'arqueologia i de prehistòria.

Altres pobles de la comarca són Pratdip, seu de llegendes de gossos vampir; Prades, antiga capital del comtat del mateix nom vinculat a la casa reial catalana, d'on era filla la reina Margarida de Prades, dona de Martí l'Humà; Les Borges del Camp, poble avellaner on hi ha l'església neoclàssica de la Mare de Déu de la Riera; Riudecanyes, amb el convent de Sant Miquel d'Escornalbou, amb aparença de castell i una important biblioteca, i Vandellòs, terme on hi ha una de les primeres, polèmiques i perilloses centrals nuclears d'Espanya, ara en desús.

Bé, ja hem fet un volt pel Camp de Tarragona, per escrit i amb l'ajut dels nostres records, ara només ens resta esperar el dia per a tornar-hi. *

NOTA: Les fotografies reproduïdes són de *Retrobar Tarragona*, amb texts de Enric Olivé i Serret i F. Xavier Ricomà Vendrell i fotografies de Joan Alberich, llibre publicat per Lunwerg Editores, SA, Barcelona-Madrid, 1990.

TURISME

Un poble de muntanya recorda

Heu estat a La Vajol? Deixeu-me que us en digui quelcom:

La Vajol és un poble de l'Alt Empordà, a l'extrem occidental de la serra de l'Albera, amb una població segons l'últim cens de 72 habitants. Limita, pel coll de Lli, amb el Vallespir i, per tant, amb França. El territori és molt trencat i abrupte ja que el poble s'alça a 546 m sobre el nivell del mar. Una carretera asfaltada comunica el poble amb Agullana i d'allí amb la carretera general de França i amb l'autopista i un camí que travessa el coll de Lli, de terra, però ben afermat, uneix el poble amb el de les Illes, ja en terres del Vallespir.

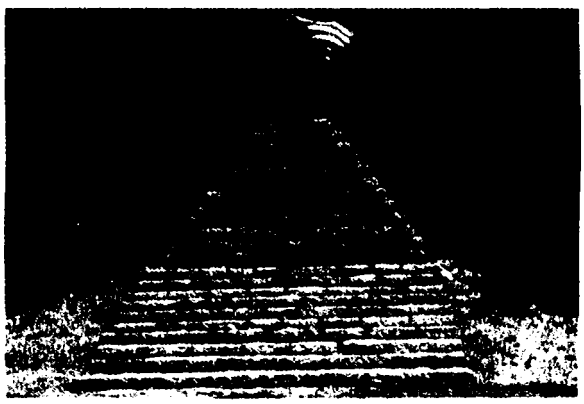

Una gran part del terme és coberta de bosc d'alzines sureres, castanyers i faigs i també de pasturatges. Els conreus són reduïts, per tal com la terra campa és limitada per l'orografia abrupta a petites extensions de cereals, farratges, patates i llegums. La cria de bestiar, especialment boví, té tradició. Ja no s'exploten les suredes i també han estat tancades les mines de sabonet (esteatita), que tingueren una importància considerable al segle passat (quan la població assolí el seu màxim: 394 habitants) i a la primera meitat de l'actual. La situació fronterera del poble possibilità la pràctica del contraban i també el pas de fugitius enb les situacions de guerra.

La bellesa de l'indret atreu visitants, especialment els caps de setmana, i algunes cases o masies abandonades han estat habilitades com a casa de segona residència. La població s'esglaona al voltant de l'església de Sant Martí (del segle XII) i forma un conjunt, no gaire alterat, d'arquitectura popular rural. Els habitatges, rústecs i petits, són sovint derivacions de les bordes pirinenques (de les quals resten exemples als voltants del poble) i tenen les estables a la planta baixa i l'habitació al primer pis, comunicats sovint per una escala exterior d'un sol tram i acabada en una terrassa. La plaça de l'església té el conjunt més notable d'aquesta arquitectura tradicional en la qual s'integra l'església, també amb una llarga escala exterior per on es puja al campanar.

L'església de Sant Martí de la Vajol és un edifici romànic bastit als segles XII-XIII dins uns trets comuns a altres tremples del romànic avançat a la comarca. És d'una nau, amb absis semicircular (exteriorment dins el pati d'una casa). La portalada, al mur de migdia, té tres arcs en degradació, llinda i timpà llisos. El campanar és d'espadanya, amb dos arcs de quart de cercle. Els murs romànics foren sobrealçats als segles XVII-XVIII per un terrabastall que també degué servir de fortificació. A la mateixa època foren afegides dues capelles laterals i el cor és un altre afegitó tardà.

La Vajol va passar uns dies de gran activitat política i fou seu, conjuntament, de la Presidència de la República i de la Presidència del govern. La seva tranquilitat havia quedat trencada pels esdeveniments feridors d'aquella època. El poble més petit de la comarca havia estat, paradoxalment, la capital de l'estat espanyol.

A quatre passos de La Vajol hi havia l'Estat Major, el ministre d'Estat i el president de la Generalitat. El dia 1 de febrer hi arribà el president de la República, Manuel Azaña. Quatre dies després el president sortia cap a França. El dia abans havien tret de la mina Canta els quadres del museu del Prado, protegits per carrabiners i traslladats a la Societat de Nacions a Suïssa. El mateix dia que Azaña traspassava la frontera, una hora després, ho feia Lluís Compnays i el president basc Aguirre. Anaven a peu i a mig camí trobaren a Joan Negrín que baixava d'acomiadar el president de la República.

Passant pels seus escassos carrers i admirant la façana de l'església, un no pot menys de recordar la seva importància històrica en els mesos de gener i febrer de 1939. El cap del govern de la República, Joan Negrín, hi tenia un estatge, al mas de Can Bec de Dalt, i una remesa de quadres del Museu del Prado van anar a parar a la mina Canta, on hi havia amagat un altre tresor que els historiadors valoren en cinc-cents milions de dòlars, que posteriorment foren embarcats cap a Mèxic en el vaixell "Vita".

Al coll de Manrella, a 734 m d'altitut, s'alça el monument al president màrtir Lluís Companys. *

Un exemple de futur per al nostre planeta

ROSS VILA

Només a una hora del gran complex turístic de Puerto Vallarta i just als peus de Punta Mita, s'amaga una formosa i molt acollidora platja anomenada Corral del Risco.

En aquest paradís oblidat hi viu una comunitat de pescadors molt emprenedors i valents, que dia rera dia desafien la mar per tal de poder alimentar llurs famílies. Però vet ací que en els darrers anys la comunitat ha rebut una bona empenta gràcies als ingressos suplementaris que aconsegueixen els pescadors llogant llurs barques a biòlegs o turistes que volen veure l'espectacle que donen les balenes geperudes o *Megaptera novaeangliae*.

Aquesta espècie de balenes són cetacis que emigren des de les zones on s'alimenten, en els mars polars, fins a les aigües tropicals que són òptimes per a la reproducció. Les balenes geperudes solen arribar a Mèxic el mes de desembre —quan els pescadors les veuen baixar del nord, nedant amb elegància i sense presses— i se'n tornen pel març acompanyades de llurs balenons. En aquest lapse és quan hi ha la gran oportunitat de veure i gaudir del magnífic espectacle que donen aquests animals primitius, saltant majestuosament a pocs metres de nosaltres.

Vàrem llogar una barca i ens férem a la mar. Una vegada mar endins, el pescador que ens portava va veure al lluny el raig d'aigua i vapor que caracteritza la respiració de la balena. Hi va dirigir la barca i en un no res ja seguíem el solc del gran animal. Les balenes es queden sota l'aigua de 4 a 10 minuts però poden aguantar fins a 30 minuts com a màxim. Una mica abans de sortir a la superfície treuen un gran raig d'aigua per les narius, amb gran pressió i una velocitat de 300 km/h. Tots esperàvem amb molta emoció i impaciència l'aparició d'una d'aquestes enormes masses. Aquests animalets fan de 4 a 5 metres al

néixer però poden amidar 19 metres de llarg i pesar 48 tones quan arriben a l'edat adulta. Malgrat tot el que havíem estudiat i après sobre les balenes geperudes, quan en va aparèixer una de veritat, a 4 metres de la barca, la sorpresa ens deixà bocabadats. Primer va treure el cap enorme, tot ple de protuberàncies i que no deixava de mirar-nos amb els seus ulls petitets. Després va anar sortint la resta del cos, també ple de cicatrius i amb les grans aletes pectorals que tenen un terç de la longitud total de l'animal. Mentre l'admiràvem i el fotografiàvem, el gran animal es submergí sobtadament, formant un gran gep amb l'esquena i, acomiadant-se amb la seva majestuosa aleta caudal, va desaparèixer en l'immens oceà. Només un solc va quedar flotant a la superfície com a testimoni de la seva aparició i, de sobte, del fons de l'aigua fosca, vàrem sentir un so penetrant que era la melodia de la cançó que cantava la nostra balena.

Ja era al capvespre i tornàvem vers la costa quan ens creuaren tot de barques del poble, plenes de pescadors que començaven la seva feina diària. Anaven desenrotllant les xarxes amb l'esperança que aquell seria un gran dia, una nit de bona pesca. Però cada vegada és més difícil per al pescador viure de la mar, una mar plena de perills i de problemes ecològics. Malgrat tot, ells viuen feliços perquè són homes de mar i no coneixen cap altre món. Els van ensenyar a ser pescadors i això és l'únic que saben fer. No estan disposats a canviar la seva humil *palapa* per una casa de ciment, ni la seva feina, dura i perillosa, per una feina més còmoda, perquè és així com volen viure.

Malauradament aquest conte no té, com tants d'altres, un final feliç. El poder del diner ha arribat fa poc a Corral del Risco i l'ha "conquerit". Un gran hotel destruirà aquest indret tan entranyable i en traurà els bons pescadors. Això vol dir que tota la zona rebrà un gran impacte ecològic i les nostres balenes, així com altres espècies de flora i fauna que estaven ben adaptades a aquest habitat, desapareixeran per sempre més.

Una altra vegada ha vençut la ignorància i la neciesa dels explotadors, els que dominen i pensen que estan per sobre de la natura. Aquests són els que marquen, dia a dia, la fi del nostre planeta. ❊

Autologia contemporània

JORDI R. GAYA I GARCÍA

SEGONA PART
Heus ací com l'automòbil demostra
la seva coratjosa noblesa

Convèncer la gent tossuda i antiquada per tal que deixessin l'únic concepte de transport que havien conegut durant generacions (sí, el cavall), era un repte digne del millor cervell creatiu de l'època. Calia organitzar un gran moviment a nivell mundial per tal de demostrar la superioritat i la conveniència de l'automòbil. Conduir-lo resultava molt més pràctic i còmode que galopar dalt d'un cavall; endemés el conductor era l'objecte d'una admiració social ben reconeguda perquè es considerava que dominar aquell monstre explosiu, sorollós i que treia fum, era una tasca de titans. Paral.lelament varen començar a aparèixer les dones elegants que modelaven al costat dels cotxes, com si volguessin transmetre la idea del desig femení d'acompanyar aquells gegants. El mateix passava amb els escuts de les diferents marques, com ara la figura del "Rolls-Royce", coneguda com "L'èxtasi per la velocitat" i representada per una deessa fascinada per la idea de viatjar.

El desenvolupament de millores tecnològiques va iniciar la seva marxa: fanals d'acetilè per il.luminar el camí quan es feia fosc; llandes desmuntables; pneumàtics inflables i un de recanvi; clàxon; carrosseries tancades. Avui tot això ens farà riure però en el seu moment eren millores molt importants, encaminades a fer més còmode l'ús de l'automòbil i a insistir en què te'n podies refiar. Les proves de velocitat i resistència varen resultar un bon suport per tal que el públic, incrèdul i ignorant, es fes càrrec de la realitat de l'automòbil i se'l mirés confiadament. Primer regionals i després nacionals, les curses de cotxes aconseguiren convèncer els incrèduls, demostraren les innovacions i donaren a conèixer millor aquests vehicles. Tal com vàrem dir en el primer capítol d'aquesta Autologia, sembla ser que la primera cursa que es va organitzar fou la París-Bordeaux, l'any 1895, el triomfador de la qual va recórrer els 1 180 quilòmetres que separen les dues ciutats en dos dies, a una mitjana de velocitat de 25 km per hora. Tres anys després, el 1898, es va córrer la primera cursa internacional, de París a Amsterdam i tornada a París. El 1901, en la París-Berlín, va aparèixer la primera dona pilot, Madame Camille du Gast. Però la prova més grandiosa fou la Pekín-París, organitzada pel diari *Le Matin* l'any 1907: quinze mil quilòmetres només en 60 dies. Solament cinc equips varen iniciar aquesta tortura i el vencedor fou el príncep Borghese, amb el seu famós cotxe "Itala 35/45", que va arribar a la meta vint dies abans que els seus contrincants.

El desenvolupament social de l'automòbil va dur aparellats dos elements molt interessants: La producció en sèrie i les vendes a terminis. Vaja, ara sí que tothom vol un cotxe! El genial Henry Ford, amb el seu "Model T", entra a l'escena: L'any 1909 produeix 12 300 unitats que es venen a 825 dòlars cada una. Cinc anys després assolirà la fita de 355 000 cotxes i cada un costarà només 440 dòlars. Ben senzill, fabricar 29 vegades més autos i cobrar la meitat per cada un. Tanmateix no tot és bufar i fer ampolles. Al popularitzar-se l'ús de l'automòbil i caure en mans més aviat poc avesades, es fa evident la necessitat de crear i aplicar ordinacions. A Detroit posen el primer "tope" l'any 1903 i, el 1914, el primer signe hexagonal de STOP. Però l'honor del primer furt d'automòbil va caure sobre la ciutat de Saint Louis Missouri, l'any 1905.

El nostre amic, el cotxe, havia arribat per a quedar-se. En el primer quart d'aquest segle va arribar a haver-hi vora de 2 500 fabricants d'automòbils, més d'una tercera part als Estats Units. Eren els temps en què, esbojarrats com ara Vanderbilt, Marriot, Oldfield i De Palma, varen assolir velocitats de fins 240 quilòmetres per hora.

La noblesa de l'automòbil es va comprovar en la primera guerra mundial on va confirmar la seva enorme utilitat, bé fos transportant ferits, ràpidament i a grans distàncies, o bé fent arribar armes, provisions i tota mena d'ajudes fins la primera línia de batalla. Per altra banda va salvar la vida de gent aliena a la guerra al portar-los fora de les àrees bombardejades. El món es va adonar que l'auto no era sols una cosa sorollosa sinó un amic útil que ens ajudava i es mantenia ferm, sense gaire problemes. Ningú no s'imaginava el negre esdevenidor on arribarien l'automòbil i el món en general.

Després de la nostra singular Revolució, Mèxic va entrar a figurar en el panorama automobilístic. Efectivament, l'any 1925 la Ford Motor Company va començar a fer cotxes muntant peces importades.*

Premsa d'exili a Mèxic durant el franquisme (1939-1976)

JOAN CREXELL

Al cap de gairebé vint anys de la fi de la Dictadura del general Franco, podem fer un primer inventari de la importància de la premsa d'exili d'aquella època arreu del món. Hem recollit més de 500 títols, entre revistes i butlletins, comptant-hi també les publicacions fetes per catalans en d'altres llengües: espanyol, francès, anglès, portuguès, alemany i italià. Aquesta xifra de més de 500 capçaleres és força important si tenim en compte que el col.lectiu exiliat català, a les Amèriques i a Europa, no deuria sumar més de 10 000 persones, un cop retornats a la pàtria el mateix 1939 sobretot milers de soldats de l'Exèrcit republicà. D'altra banda, cal considerar el fet que entre el 1940 i el 1944 a França, el primer punt d'arribada dels exiliats, hi va haver prohibició de publicar premsa catalana —i de qualsevol nacionalitat— amb motiu de l'ocupació nazi: hem localitzat una quinzena de títols clandestins; de ben segur, haurien estat molts més els periòdics editats en cas d'haver viscut amb normalitat democràtica. A més, pel setembre de 1939 —pacte Hitler/Stalin—, les autoritats franceses van prohibir totes les activitats comunistes de tots els grups, nacionals i exiliats, amb la qual cosa volem dir que el PSUC, que era el partit més dinàmic de tots, va deixar de publicar tota la seva premsa. Val a dir també que a les Amèriques es van publicar, durant l'etapa 1940-1944, diverses publicacions que no es podien fer a França legalment, cobrint, per tant, aquell buit. Amb l'alliberament del 1944, les publicacions oficials polítiques i sindicals que es feien a les Amèriques passaran a editar-se a França.

Els dos països on es van publicar més periòdics d'exili foren França i Mèxic. A l'Estat francès hi hem comptabilitzat gairebé 250 títols i al país asteca 111.[1] És a dir que el primer país arriba a la meitat de la producció total i que sumats França i Mèxic representen més del 60% del total. Tot seguit oferim un quadre resum del nombre de títols apareguts al llarg dels anys quarantes, els més durs i difícils de la història de la premsa catalana, doncs el primer periòdic autoritzat legalment per la Dictadura franquista fou *L'Infantil*, sota l'aixopluc de l'Església (Seminari de Solsona) el 1951; el mateix podem dir de *Serra d'Or*, l'únic mensual cultural de caire global, de l'Abadia de Montserrat, creat el 1959 com a fusió de *Germinàbit* (1954) i el mateix *Serra d'Or* (1954). I pel que fa al primer i únic setmanari en català autoritzat, *Tele-estel*, fou una concessió al franquista Ignacio Agustí com a "premi" per un article seu contra la "manifestació de capellans" del 1966.[2]

Una altra qüestió a tenir en compte és la de les publicacions valencianes a Mèxic. En aquest cas podem dir que ja s'ha publicat un treball exhaustiu: el de Santi Cortés, titulat *El valencianisme republicà a l'exili*.[3] En aquesta obra, l'autor hi recull tres títols: *Levante*, *Mediterrani* i *Senyera*, tots tres de la Casa Regional Valenciana de Mèxic.

Que sapiguem, els exiliats de les Illes Balears no hi van editar cap publicació i en tot cas van col.laborar en les catalanes i en les espanyoles.

1. Acabem de rebre l'obra de Vicenç Riera Llorca, *Els exiliats catalans a Mèxic*, Curial Edicions Catalanes, Barcelona, 1994. A les pp. 75-97, hi ha recensats només 54 revistes i butlletins.
2. Vegeu Joan Crexell, *La manifestació de capellans de 1966*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1988.
3. Santi Cortés, *El valencianisme republicà a l'exili*, Generalitat Valenciana, Comissió per al V Centenari, València, 1993.

Nombre de capçaleres noves aparegudes any a any:

	Amèriques	+Europa	= Exili	Clandestinitat	Total
1939	8	21	29	2	31
1940	9	5	14	4	18
1941	6	5	11	3	14
1942	14	3	17	5	22
1943	15	5	20	2	22
1944	20	20	40	15	55
1945	12	33	45	30	75
1946	10	31	41	41	82
1947	7	10	17	21	38
1948	6	7	13	4	17
1949	5	8	13	3	16
1950	6	5	11	5	16
194...	2	0	2	6	8
Total	**120**	**153**	**270**	**141**	**414**

Llista de les publicacions [4]

* *Acords. Correspondència. Circular.* UGT de Catalunya. 1943.
* *Boletín de Información de* España Popular *y* Catalunya. [PCE i PSUC]. 1941.
* *Boletín de Informaciones quincenales.* [Consell Nacional Català]. 1957.
* *Butlletí.* Centre Català de Guadalajara. 1961 [Continua amb *Butlletí d'Informació Catalana.*]
* *Butlletí Comissió Nacional de Planejament.* [Delegació a Mèxic de la Generalitat de Catalunya.] 1960.
* *Butlletí Converses de Taula Rodona* [?]. [Orfeó Català] 1952?
* *Butlletí d'Informació Catalana.* Centre Català de Guadalajara. 1964 [Continua amb *Butlletí d'Informació dels Països Catalans.*]
* *Butlletí d'informació de la UGT a Catalunya.* 1941
* *Butlletí d'informació del Moviment Social d'Emancipació Catalana.* 1942. [El MSEC serà el PSC.]
* *Butlletí d'informació dels Països Catalans.* Guadalajara [Josep M. Murià.] 1970.
* *Butlletí d'informació interior.* [PSUC]. 1940.
* *Butlletí de l'Agrupació d'Amics de Catalunya.* [PSUC]. 1941.
* *Butlletí de l'Orfeó Català.* 1976.
* *Butlletí de la Comissió Catalana del PCM.* [PSUC]. 1940.
* *Butlletí de la Unió de Periodistes de Catalunya a Mèxic.* 1947.
* *Butlletí de la Unió General de Treballadors.* [UGT no comunista]. 1957.
* *Butlletí del Casal Català.* [Segona època] [PSUC]. 1947. [Continua amb *Casal Català de Mèxic.*]
* *Butlletí del Casal Català.* [Quarta època] [PSUC]. 1955.
* *Butlletí del Partit Socialista Català.* 1942.
* *Butlletí (ER de C).* 1953.
* *Butlletí interior.* Comunitat Catalana. 1946?
* *Butlletí interior del Consell Nacional Català.* 1953.
* *Butlletí interior del Consell Nacional Català.* [Segona època]. 1960.
* *Butlletí interior Partit Socialista Català.* 1947.
* *Butlletí pel manteniment del PSUC.* [Escissió del PSUC]. 1947.
* *Carta Setmanal.* Unió dels Socialistes Catalans. 1958.
* *Cartes Obertes.* [Jaume Miravitlles]. 1943.
* *Casal Català de Mèxic.* [PSUC]. 1945. [Continua amb *Butlletí del Casal Català.*]
* *Casal Català de Mèxic.* [PSUC]. Tercera època. 1951. [Continua amb *Butlletí del Casal Català.*]
* *The Catalan Community of Mexico.* 1946.
* *Catalonia.* [B. Costa-Amic]. 1944.
* *Catalonia.* Patronato de Ayuda a los Patriotas Catalanes. [PSUC]. 1944.
* *Catalunya.* [PSUC]. 1940.
* *Catalunya d'avui.* 1944?
* *CNC. Consell Directiu. Servei d'Informació.* [Consell Nacional Català]. 1956.

4. Qualsevol rectificació i/o addició serà ben rebuda: Joan Crexell. Muntaner 514. 08022, Barcelona. Catalunya.

* *CNT*. Barcelona [però Mèxic]. 1972.
* *Consell Executiu del CNC. Servei d'Informació*. [Consell Nacional Català]. 1954?
* *Consell Nacional Català. Butlletí d'Informació*. 1956.
* *Consell Nacional Català. Servei d'Informació*. 1955.
* *Consell Nacional Català. Servei d'Informació*. [Segona època]. 1961.
* *Cròniques*. 1948.
* *Democràcia*. Partit Republicà d'Esquerra (Izquierda Republicana). 1956.
* *Difusora del Libro*. Editorial Xaloc. 1953.
* *Endavant*. Moviment Socialista de Catalunya. 1946.
* *Enllà*. 1944.
* *Esforç*. Segona època [la primera a Catalunya]. Treballadors de Banca, Borsa i Estalvi UGT. 1943. [Continua el 1945 a França].
* *L'Esquerra*. [ERC-fracció dissident]. 1961. [És idèntic al número 14, de març 1961, de *La Humanitat* d'ERC a Mèxic.]
* *Estat Català. Butlletí*. 1942. [Desautoritzat per la direcció a Europa.]
* *Extret* [del *Butlletí d'Informació dels Països Catalans*.] Guadalajara. 1969?
* *Fascicles Literaris*. [Pere Calders]. 1958.
* *Full Català*. 1941. [Continua amb Quaderns de l'Exili.]
* *Gaseta de Lletres*. [Suplement Literari de La Nova Revista]. 1956.
* *Gaseta Literària Catalana*. Col.lecció Catalònia. 1945.
* *Horitzons*. [PSUC.] 1960. [Continua amb Nous Horitzons.]
* *La Humanitat*. Segona època [la primera a Catalunya]. ERC. 1942.
* *La Humanitat*. Tercera època. ERC [dissident, vegeu *L'Esquerra*]. 1959.
* *La Humanitat-Suplement*. ERC. 1962.
* *Informacions de Catalunya*. 1940.
* *L'Insurgent*. Moviment dels Treballadors Catalans. 1957.
* *J.O.C*. Joventut de l'Orfeó Català. 1959.
* *Joventut Catalana*. 1944?
* *Juliol*. Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya [PSUC]. 1940. [Sortí a Catalunya durant la guerra.]
* *Juliol*. Segona època. Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya [PSUC]. 1944. [És la darrera plana de *Juventud de España*, de les JSU de España-PCE. Continua el 1945 a França.]
* *Lletres*. 1944.
* *Lligam*. UGT de Catalunya. 1939?
* *Lligam*. Segona època. UGT de Catalunya. 1940?
* *Lligam*. Tercera època. UGT de Catalunya. 1942.
* *Lligam*. Quarta època. UGT de Catalunya. 1943. [Continua el 1946 a França.]
* *Meridià*. Acció Socialista Democràtica. 1947.
* *Mural*. [Joventut de l'Orfeó Català]. 1945.
* *La Nación Catalana*. [Estat Català]. 1943.
* *La Nostra Revista*. 1946 [Continuarà amb *La Nova Revista*.]
* *Nous Horitzons*. [PSUC]. 1962. [Continuarà el 1972 a Catalunya, clandestinament. Encara surt.]
* *Nova Era*. Partit Socialista Català. 1944.
* *Nova Era*. Segona època. Partit Socialista Català. 1947.
* *La Nova Revista*. 1955.
* *Nueva Etapa*. Patronato de Ayuda a los Patriotas Catalanes (FUC-JSUN) [PSUC]. 1944.
* *Orfeó*. Orfeó Català. 1943
* *Orfeó*. Orfeó Català. Segona època. 1947.
* *Orfeó*. Orfeó Català. Tercera època. 1954.
* *Orfeó Català*. 1962. [El 1976 surt amb el nom de *Revista Orfeó Català*. Encara es publica.]
* *El Poble Català*. Comunitat Catalana. 1941.
* *El Poble Català*. Nova època. Comunitat Catalana. 1948.
* *El Poble Català*. Tercera època. Consell Nacional Català. 1951.
* *Pont Blau*. 1952.
* *La Popa*. 1940. [És la darrera plana de Catalunya [PSUC], núm.15.]
* *Pueblos y Naciones*. Círculo Internacional de Estudios Nacionalitarios. 1957.
* *Quaderns de l'Exili*. Coyoacán. 1943.
* *La Rambla*. 1945.
* *La Rambla Española*. 1948. [Imitació en broma de l'aleshores *La Vanguardia Española* de Barcelona.]
* *Razas y Pueblos*. 1955. [Continua amb *Pueblos y Naciones*.]
* *Recobrament*. Tehuacán. 1941.
* *Revista de Catalunya*. Fundació Ramon Llull. Cinquena època, núm. 99-100-101. [Les anterior èpoques a Catalunya i a França. Tornà a sortir a França el 1946, després al Brasil el 1956, novament a Mèxic el 1967, i ara surt en una nova etapa a Barcelona.]
* *Revista de Catalunya*. 1967 [És el número 106, darrer de l'exili.]
* *La Revista dels Catalans d'Amèrica*. 1939. [És la primera de l'exili català del 1939 a les Amèriques.]
* *Segona Conferència Nacional Catalana. Butlletí d'informació*. Consell Nacional Català. 1956.
* *Sembra*. Joventut de l'Orfeó Català. 194...
* *Sembra*. Nova època. Joventut de l'Orfeó Català. 1955.
* *Senyera*. Joves Catalans a Mèxic [PSUC]. 1944.

* *Servei d'Informació.* Unió del Socialistes Catalans. 1958?
* *Servei de Premsa.* Consell Nacional Català. 1945.
* *Servei Informatiu Especial de SIEL.* 1960?
* *Servei per a la Premsa Catalana.* Consell Nacional Català. 1957.
* *Solidaridad Obrera.* CRT de Cataluña de la CNT. Época VII. 1942.
* *Solidaridad Obrera.* CRT de Cataluña de la CNT. 1955.
* *Treball.* [Escissió del PSUC]. 1944
* *Unió General de Treballadors de Catalunya. Circular.* 1943.
* *La vaca cega.* 1943.
* *Veu Catalana.* 1958. [Anti-tarradellista.]
* *Vida Catalana.* 1945.
* *Xaloc.* 1964.

Comentaris

Una llista d'aquestes característiques pot semblar una mica freda. D'altra banda cal afegir que el fet de posar, una darrera l'altra, totes les publicacions periòdiques sense distingir periodicitat, tipus d'impressió, continguts, durada, etc., pot magnificar excessivament el veritable abast de la premsa de l'exili a Mèxic, el qual fou molt important durant els anys de la Segona Guerra Mundial i, sobretot, pel que fa a l'edició continuada de revistes culturals: *Fascicles Literaris* (6? números, del 1958), *Gaseta de Lletres* (6 números, del 1956), *Gaseta Literària Catalana* (2 números, del 1945), *Lletres* (10 números, entre 1944 i 1948), *La Nostra Revista* (75 números, entre 1946 i 1954), *La Nova Revista* (33 números, entre 1955 i 1958), *Pont Blau* (125 números, entre 1953 i 1963), *Revista de Catalunya* (un número triple el 1943 i l'últim número el 1967), *Revista dels Catalans d'Amèrica* (5 números, del 1939-1940), *Xaloc* (116 números, entre 1964 i 1976). Aquest és un fet excepcional, propi de Mèxic, ja que a la resta del món, llevat de *Catalunya* de Buenos Aires (119 números, entre 1954 i 1965), *Revista de Catalunya* de París (5 números 1939-1940 i tres del 1947), *Poesia* de Montpeller (3 números, del 1946), *Vida Nova* de Montpeller (74 números, 1954-1976), de *Presència Catalana* de París (4 números, 1952-1953), i de l'intent de *Vincle*, també de París (3 números, 1954), no hi va haver tal gruix de publicacions noves de caire cultural (sense oblidar, és clar, *Germanor* de Santiago de Xile, i *Catalunya* i *Ressorgiment* de Buenos Aires, creades abans del 1939). Va haver-hi un moment —anys 1955 a 1958— que a Mèxic sortien simultàniament quatre publicacions culturals (*La Nova Revista, Pont Blau, Fascicles Literaris* i *Gaseta de Lletres*), més que no pas a Catalunya!

Un altre punt a remarcar és que fou a Mèxic on es va publicar el periòdic de més llarga durada de tots els de l'exili: *Catalunya*, del PSUC, entre 1940 i 1963, amb 320 números (els últims anys es reduïa a reproduir l'òrgan central *Treball*, repartit a Catalunya), només superat per l'antiga *Ressorgiment* de Buenos Aires (1916) que, entre 1939 i 1972, va editar 408 números.

Des d'un punt de vista més global, hi trobem publicacions de molt distintes temàtiques: polítiques (*Catalunya, La Humanitat, Estat Català, Endavant, Democràcia, Enllà, Nova Era, Meridià, El Poble Català*, les publicacions del CNC i altres), sindicals: (*Solidaridad Obrera, Lligam, Esforç, CNT* i altres), d'entitats (*Orfeó Català, Casal Català, Butlletí d'Informació Catalana* —Centre Català de Guadalajara—, *Casal Català de Mèxic*), humorístiques (*La Popa, La Rambla, La Rambla Española, La vaca cega*), de cara als mexicans (*La Nación Catalana, Catalonia, Nueva Etapa*), publicacions d'autor (*Cartes Obertes, Fascicles Literaris*), de joventuts (*Juliol, JOC, Mural, Sembra, Senyera*), d'opinió i d'idees (*Full Català, Quaderns de l'Exili, Veu Catalana, Horitzons* i *Nous Horitzons*), professionals (*Butlletí de la Unió de Periodistes de Catalunya*), lligades a la Generalitat (*Butlletí Comissió Nacional de Planejament*), d'estudis nacionalitaris (*Pueblos y Naciones, Razas y Pueblos*), informatives (*Catalunya d'avui, Informacions de Catalunya* i altres).

És per tot plegat que és força important la conservació d'aquestes publicacions en concret —i dels llibres, en la nostra llengua o no, escrits per catalans a l'exili, així com prospectes, targes, etc.—, i mirar de fer-ne donació a l'Orfeó Català en primer lloc, a fi d'evitar la pèrdua de documents sobre el nostre exili. Si l'Orfeó Català té un bon arxiu, ja tindrem molt de guanyat. Penseu que a Catalunya hi ha algunes col.leccions públiques i privades, però incompletes: la més important de les quals és la del Centre d'Estudis Històrics Internacionals (CEHI) de Barcelona, depenent de la Universitat, sense dubte la més important del món pel que fa a exili i resistència durant la dictadura franquista.*

AVUI EL DIARI DELS CATALANS AVUI

Singulars anecdòtics

J.C. (PEP PONCELL)

I

Es l'home qui ensopega dos cops a la mateixa pedra. I no escarmenta!

Refet del primer trontoll —un cas idèntic al que em proposo narrar—, dos anys després... la recaiguda!

Catalunya vivia un moment promissori en les seves aspiracions llibertàries. L'eufòria de la ciutadania no tenia aturador.

Arreu del país bufaven aires de llibertat... El capgirell s'apropava; era a tret de fona. Contents, esperançats... i pataplum!... Don Miguel Primo de Rivera y Orbaneja amb l'assentiment de la Reial Majestat, proclamà la vigència del seu comandament... I començà la dictadura.

I en sortir de la foscor que significava l'estat d'excepció a les primeres clarianes el Decret sobre el Separatisme, dissolució de Pomells de Joventut i altres humiliants disposicions...

Impulsiu de mena, la meva col.laboració setmanal a *Foment*, fou un article condemnatori de resultats idèntics als viscuts gairebé dos anys enrera.

L'article, reproduït per altres diaris de la Comarca, hauria passat sense pena ni glòria de no ésser que els militars de Lleida, filant més prim que els seus companys de Reus, començaren per recollir l'edició del periòdic i iniciar seguidament el procés corresponent per injúries a l'exèrcit contra l'autor de l'article...

Comprovat que *El Ideal*, portantveu d'Esquerres Republicanes de Lleida, s'havia limitat a reproduir l'article publicat a *Foment* de Reus, la responsabilitat era del signant de l'article, i aquest de fàcil localització a Reus.

L'exhort no es féu esperar i la Guàrdia Civil, obeint ordres, es presentà a Vilaplana a procedir a la meva detenció. Per a evitar confusions es presentaren a l'Alcaldia; acompanyats del pregoner —explicant el motiu de la visita— anaren directament a casa i, guiats per la veu coneguda, sense esbrinar la companyia, la meva mare va respondre:

—El trobareu a l'escorxador!

Efectivament allà m'hi trobava sacrificant els animals per a l'abast de la carnisseria.

El guàrdia civil, sense compliments:

—De los presentes, ¿quién es el señor José Cornudella y Cabré?

—Servidor —vàreig respondre mig torbat.

—En nombre de la Ley, en este momento queda preso a nuestra disposición.

—I...? —tremolós, gairebé sense veu.

—A entregarlo al cuartel de Reus al juez militar que es quien lo reclama —contestà sec.

Amb cert balbuceig, trastocada la meva habitual serenitat, vàreig preguntar:

—¿Puede acompañarme mi padre, y otro familiar?

—¿En qué medio de locomoción nos vamos?

—Si está disponible creo que me harán el favor en uno de los camiones chicos que hacen el servicio de pasajeros a Reus.

La proposició va caure bé. Un dels guàrdies, ja més comunicatiu:

—Pots parlar en català. Jo sóc de Torredembarra.

—Puc disposar de trenta minuts per canviar-me de roba i contractar el camió?

Canviaren en castellà unes paraules; més aviat que altra cosa, desconfiança, em miraren fixament i serè vàreig sostenir sense parpelleig la mirada.

L'alcalde, present, trencà el silenci:

—Pueden confiar, el muchacho cumple: ¡yo respondo!

Tal dit, tal fet: trenta-cinc minuts després el meu pare, un oncle i l'alcalde del poble —més aviat curiós— va creure prudent el viatge; la parella de la Guàrdia Civil i el "pres" pujàvem al camió que ens conduiria a Reus.

L'advocat Joan Loperena i en Marian Roca, editor i director del periòdic "Foment", al corrent del meu enrenou esperaven la meva arribada a l'entrada de la caserna

militar, enraonant tranquil.lament, mentre esperaven també l'arribada del jutge militar instructor.

Arribat el jutge, els de la parella de la Guàrdia Civil, conduint—me del braç, em presentaren a l'autoritat militar amb la paraula determinant: Orden cumplida.

Firmaren uns papers i més aviat satisfets del meu comportament s'acomiadaren generosos: —Suerte, muchacho.

I una encaixada (no acostumada)... Bona nit i bona hora!

Crec que el jutge fou el primer sorprès en trobar—se davant un xaval petit i escanyolit que somreia bondadosament, aliè al problema que tenia al damunt.

El jutge:

—Señores, sería normal mandar al joven a la cárcel y el lunes empezar las diligencias sumariales; sin embargo, haremos una excepción: regresen a su lugar de origen y el lunes a las 10 en punto aquí los espero.

Sorpresos, s'acatà l'ordre i en Joan Loperena agraí en nom propi i meu la determinació del jutge instructor.

El pare paga el sopar i seguidament el retorn a Vilaplana.

Puntuals acudírem el dilluns al despatx del jutge instructor.

Un interrogatori banal, buit de sentit, i ... directament a la presó. Abans del compliment de les setanta—dues hores vàreig quedar en llibertat provisional.

Durant el temps que durà el procés cada setmana havia de presentar—me a la caserna militar a passar llista.

I quan ja la durada del procés es feia pesada, la mare s'inquietava, el pare calladament sofria i jo temorenc esperava el final angoixat... Un dijous dels primers dies de desembre del 1923, el bondadós Marian Roca, portador de la bona nova, féu acte de presència a Vilaplana.

—Menut —qualificatiu que seguia aplicant-me—, menut: ja esteu lliure! Dissabte rebreu oficialment el desistiment del jutge instructor.

Unes llagrimetes de la mare, seguides de les meves i un brindis de xampany al final d'un bon dinar casolà.

L'esvaïment dels càrrecs i l'acabament del procés per desistiment del jutge instructor fou degut a un episodi propi de vodevil: un dels homes que tenia quelcom a veure amb el sumari, enamoradís de mena, en una mala passada del destí per poc fou sorprès amb una dama de barriada maridada amb un taujanot de bon paladar quan es tractava d'assaborir el suc d'un deliciós raïm convertit en vi.

Per un atzar, per una d'aqueixes coses que la casualitat engipona, el Marian Roca, actor sense paper a la comèdia, espectador casual de l'episodi, evità el risc i comprensiu i tolerant, s'abocà el compromís de fer de parallamps. I ho féu tan bé que no quedà petja de l'entremaliadura de l'improvisat Burlador de Sevilla, i encara millor, la confiança, la pau i la convivència entre el matrimoni tampoc s'esquarterà.

Dies després:

—Gràcies, Marian, m'heu fet un bon servei. Confieu que si s'escau sereu correspost.

Punt final: el resultat fou que el meu procés acabà com un conte de Nadal. Tots contents i tots feliços. I jo més.*

TANQUEU EL CERCLE DE PROTECCIÓ AMB PRODUCTES

LA LÍNIA MÉS COMPLETA D'EQUIPS PER COMBATRE EL FOC
BRINDEM PROTECCIÓ CONTRA DEL FOC

Mantenimiento y Equipo Contra Incendio, S.A.
Coordinador General: Josep Ridaura
Naranjo 158-L
Colonia Santa María La Ribera
México, 06400, D.F.
☎ 547 31 31 / 547 50 52 FAX 547 65 19

DR. RAFAEL VIDAL ANGLÈS

cirurgià dentista

telèfon 523 6018
horari de 10 a 1 i de 4 a 8 clave pin 530 2054
servei de contestador automàtic radio 227 7979

INSURGENTES SUR 682-305
DEL VALLE
02030 MÈXIC, D.F.

Margarita Tarragona d'Oliveres

Doctora en Psicologia

Psicoteràpia familiar, de parella i individual

Plantejament centrat en solucions

Telèfon: 280 17 95

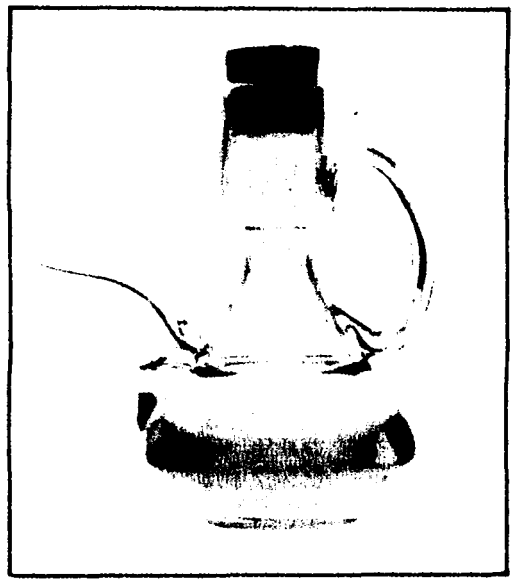

Les especialitats més exquisides de la cuina catalana a Mèxic.

MESON DEL CID

Humboldt 61 Mèxic 1. D.F.
Tels.·521.1940 521.1661 512.7629

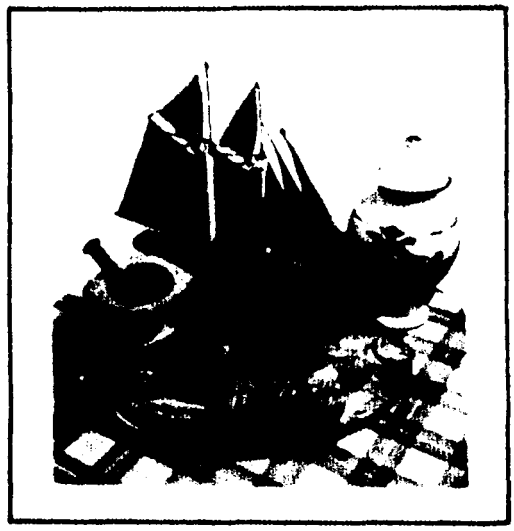

DISSABTES AL VESPRE SOPARS MEDIEVALS

avinguda Carlemany,
botigues Molines s/n
telèfon 20 722
Les Escaldes,
Principat d'Andorra

hotel-restaurant

Chalet del Golf

al cor del Pirineu

PUIGCERDA (GIRONA)
880 962 i 880 950

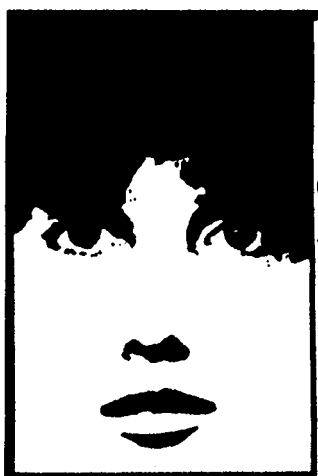

SOLCA
LLENCERIA
centre comercial monsa
avinguda carlemany 60-62
telèfon 23 854
LES ESCALDES

SOLER
BOUTIQUE
avinguda carlemany 34
telèfon 20 042
LES ESCALDES,
PRINCIPAT D'ANDORRA

JOSEP PUBILL

SPORT

SABATERIA
SASTRERIA

avinguda Carlemany 45
telèfon 20 986
LES ESCALDES,
PRINCIPAT D'ANDORRA

elle
BOUTIQUE

C / Isabelle Sandy, 6
Tel. 21706 Fax 21489

Plaça Co-Prínceps, 5
Tel. 68 7 05

C / Les Escoles, 20
Tel. 89 7 06

Escaldes - Engordany
PRINCIPAT D'ANDORRA

SANTI SANTAMARIA

EL RACÓ DE CAN FABES

Carrer Sant Joan, 6 - Tel. (93) 867 28 51
Fax: 867 38 61
Sant Celoni
Barcelona

ÀNGELS SERRA

JOSEP COMAS I VIDAL

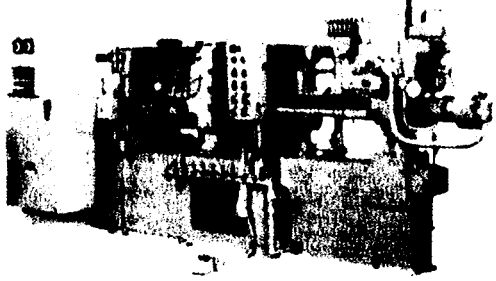

INJECCIÓ DE METALLS
D'ALUMINI I ZAMAC
Fabricació de Motllos

Vía A. López Mateos # 10
Col. Francisco Villa
54050 C.P.
Tlalnepantla, Edo. de México
Tel. 397 7172
Fax 362 1946

En la seva escapada a Andorra
HOTEL PELLISSE

Carns a la Brasa
Cuina Internacional
Telèfon 51 2 05
CANILLO
(Principat d'Andorra)

LA PAELLA

RESTAURANT

Avda. Les Escoles, 3
Telèfon 20 9 27

ESCALDES
(Principat d'Andorra)

PASTISSERIA SUÏSSA

JAUME BASSEGODA
ESPECIALITATS SUÏSSES I CATALANES
Parque España 7 (entre Oaxaca i Sonora)
ESTACIONAMENT PROPI
Tels.: 211 09 51
211 09 04

Syntorgan, S.A.

PRODUCTES QUÍMICS.
FARMACEUTICS.
INDUSTRIALS.
EXTRACTES VEGETALS.

SUR 4 No. 261
COL. A. ORIENTAL
DELG. IZTACALCO
08500 MEXICO, D.F.

TELS.
558-20-02
763-63-09

FAX
558-94-66

VIAJES PALMA, S.A. DE C.V.

Ofereix els seus serveis en tot
el relacionat amb viatges,
excursions, hotels, etc.
Sempre que volgueu viatjar consulteu-nos

Regina i Joana Serra Altimira

Insurgentes Sur 598-101
Colonia del Valle
03100 México, D.F.
☎ 523.83.67 536.10.46
FAX 669.43.39

centre quiropràctic benet, s.c.

Examen i tractament de la columna vertebral i del sistema nerviós, previ estudis radiològics i neurològics (termografia) i anàlisi postural.

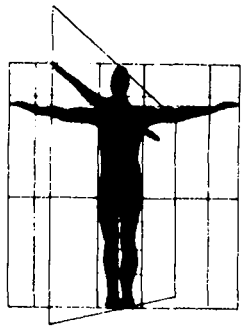

DR. ENRIQUE BENET CANUT
Palmer College of Chiropractic
Ced. Prof 381973

GUTENBERG 133 COLONIA ANZURES 11500 MEXICO, D.F.
TELS: 250-0433 250-8796 - 251-3055 395-8133 (clave 9488)

MEMBRE DE:
- COLEGIO DE PROFESIONISTAS CIENTIFICO QUIROPRACTICOS DE MEXICO, A.C.
- SOCIEDAD CIENTIFICO QUIROPRACTICA DE MEXICO, A.C.
- FEDERACION MEXICANA DE QUIROPRACTICA DEPORTIVA, A.C.
- FEDERACION LATIONAMERICANA DE QUIROPRACTICA, A.C.
- WORLD FEDERATION OF CHIROPRACTIC.- Federación Mundial de Quiropráctica
- AMERICAN CHIROPRACTIC ASSOCIATION.- Asociación Americana de Quiropráctica
- INTERNATIONAL CHIROPRACTORS ASSOCIATION.- Asociación Internacional de Quiropráctica
- FEDERATION INTERNATIONALE DE CHIROPRACTIQUE SPORTIVE.- Federación Internacional de Quiropráctica Deportiva

Restaurant

Costa Dorada

LA MENJA MEDITERRÀNIA
ESPECIALITAT: PEIX A LA SAL

AV. EJERCITO NAL. 648, MEXICO, D. F. • TELS.: 545-30-86, 531-12-77

❖

Dintre del Festival del Centro Histórico de la Ciudad de México actuaren Marina Rossell, acompanyada de guitarra, qui cantà "cançons mediterrànies" el 23 d'abril d'aquest any just enfront del Templo Mayor, i, una setmana abans, la nostra Betsy Pecanins, acompanyada de Margie Bermejo, Guillermo Briseño y Joao Enrique de Almeida, en el mateix lloc, interpretaren "Pianos de luna, voces de sol".

❖

El museu Franz Mayer i el museu Würth de Künzelsau, Alemanya, en cooperació amb el Institut Goethe de Mèxic, presentaren el passat juliol una exposició conjunta d'obra gràfica de Marc Chagall i Joan Miró de les col.leccions que pertanyen al museu alemany.

❖

Un altre conveni de gran importància és el signat per la Generalitat de Catalunya i el Colegio de Jalisco, pel qual s'inicia un Centre d'Estudis de Catalans de Mèxic que, per començar, està refent la part del Diccionari que correspon a aquestes terres i traduint-lo al castellà per a la seva publicació.

❖

S'ha publicat en CD-ROM un Hiperdiccionari català-castellà-anglès, que segons els editors, conté 77 147 entrades en català, 107 303 equivalències en castellà i 74 993 en anglès, així com 154 548 definicions i 19 481 expressions de llenguatge científic-tècnic y de parla comú. És PC compatible i necessita solament un lector CD-ROM i Windows 3.0 o superior.

❖

La Universitat de Barcelona i la de Guadalajara, Jalisco, han firmat un conveni de coedicions que permet que la universitat mexicana publiqui llibres de investigadors catalans, com ara Josep Roca i Balasch, de qui acaba de sortir el llibre titulat *Psicología, un enfoque naturalista.*

L'entusiasme del director del Centro de Estudios e Investigación en Psicología de la Universitat de Guadalajara, Emili Ribes i Iñesta, ha fet possible aquest conveni.

❖

A la sala d'actes de l'Ajuntament de Palamós, i amb la col.laboració del Consulat General de Mèxic a Barcelona, de l'Ajuntament de Palamós, de la Secretaria de Relacions Exteriors i de la Galeria Pecanins s'organitzaren les "primeres jornades de Mèxic a Palamós-Costa Brava".

❖

Un dels actes d'aquestes Jornades fou l'exposició de 60 quadres de Montserrat Aleix, de qui en un homenatge en el qual li fou entregada la Medalla de plata de Palamós i fou nomenada filla predilecta d'aquesta ciutat —tot això el passat 25 de juny—, l'alcalde Josep Ferrer i Figueras digué: "La seva obra, tot i mantenir el traç de l'infant, és fruit de la maduresa, d'una vida viscuda amb intensitat. Sempre he sentit respecte i admiració per la gent gran que són capaços de mantenir l'esperit jove i la il.lusió per la vida." Intervingueren també Joan Guitart, conseller de Cultura de la Generalitat, i el cònsul de Mèxic, Edmundo Font.

❖

Dintre d'aquests actes no podia faltar l'actuació de la néta de Montserrat Aleix, Betsy Pecanins, que cantà cançons mexicanes acompanyada de mariachi.

❖

La tasca de classificació de la biblioteca de l'Orfeó segueix endavant. És la biblioteca més important de fons de l'exili català fora de Catalunya. Fins ara s'han classificat 7 380 obres. No deixeu de consultar-la.

❖

El 12 de maig, al Palau de Pedralbes, fou homenatjat Avel.lí Artís-Gener pels seus 50 anys d'escriptor. L'homenatge l'organitzà la Associació d'Escriptors en Llengua Catalana y el Centre Català del PEN.

❖

El 1er. de setembre s'inauguren els cursos de català al Centro de Enseñanza de Lenguas Extranjeras de la Universidad Nacional Autónoma de México.

❖

El passat 20 d'abril Inmobiliaria Casa Catalana, SA de CV celebrà assamblees extraordinària i ordinària per tal de modificar els estatuts i nomenar un nou consell d'Administració, que va quedar format per cinc consellers propietaris A (Manuel R. Gaya i Canalda, Francesc Xavier Torroja i Sabater, Josep Vidal i Aluja, Josep Ribera i Salvans i Ricard Escobedo i Icart), un conseller que actua com a vice-president (per norma, el president de l'Orfeó Català de Mèxic, en aquest cas Bartomeu Costa-Amic), tres consellers propietaris B (Gabriel Ventosa i Ruera, Domènech Font i Marin i Jaume Romagosa i Blanch). El comissari de l'entitat és Vicenç Romagosa i Blanch. A l'acabar l'assemblea es va fer un brindis. ❊

RECULL D'ACTIVITATS DURANT EL PRIMER SEMESTRE DE 1994

1

❖

16 de desembre. Tinguè lloc la ja tradicional Posada de la Massa Coral amb un concert de cançons nadalenques clàssiques i del folklore català.

❖

18 de desembre. El mateix programa fou repetit també amb gran èxit a la ciutat de Querétaro en ocasió de l'Exposición Ganadera Comercial y Artesanal d'aquell estat.

❖

11 i 12 de gener. Inici de les classes de català que enguany, per primera vegada, es dividiran en dos grups: principiants i avançats. La concurrència és molt superior a la d'altres anys i amb un bon nombre d'alumnes mexicans que volen aprendre el català com a base lingüística per a fer estudis universitaris a Catalunya.

❖

13 de gener. Comencen els assajos setmanals de la nostra Massa Coral com sempre sota la direcció dels mestres Lupita Campos i Gabriel Saldívar.

❖

9 de febrer. La mestra en Història de l'Art, Montserrat Galí presentà el seu llibre *Artistes Catalans a Mèxic, segles XIX i XX* que publicà la Comissió Amèrica i Catalunya 1992. Molts consocis i amics estaven presents en l'acte que fou també realçat pels comentaris d'Antònia Pi-Suñer i Eligio Díaz. Un anàlisi d'una participació i d'influències catalanes en la plàstica mexicana inclús dels mestres del muralisme.

❖

19 de febrer. Excursió al riu subterrani Chontalcoatlán. Una aventura espeleològica de sis hores que atragué una concurrència nombrosa d'atrevits participants. Aquest reinici de les activitats excursionistes amb la direcció entusiasta de Ramon Espinasa i Closas és molt benvingut. (Foto 1)

❖

24 de febrer. Vetllada improvitzada en què els historiadors d'art, Carles González i Montserrat Martí, que visitaven Mèxic amb motiu de l'Exposició: "Fabrés y su tiempo", van oferir-nos amb el títol "Marià Fortuny, català universal" una interessant conferència amb diapositives. A continuació un sopar en el seu honor i de l'estimat amic de l'Orfeó, Salvador Moreno. (Foto 2)

❖

19 de març. Visita guiada al Museo de San Carlos on la directora Dra. Elisa García Barragán ens va convidar a l'exposició de "Fabrés y su tiempo"; pintor català, aquest, que fou professor de dibuix a l'Acadèmia de San Carlos i tingué, entre altres deixebles notables,

2

3

4

a Diego Rivera. Continuació lògica de la presentació del 9 de febrer.

❖

23 de març. Acte d'homenatge al Dr. Pelai Vilar i Canales en el que la personalitat del nostre amic, consoci, metge, intel.lectual i humanista fou evocada per amics i col.legues que el conegueren, compartiren amb ell inquietuds i donaren testimoni de la seva genialitat.

❖

26 de març. Acampada de Setmana Santa a la Llacuna Omiltémetl amb una participació d'una cinquantena d'amants de la natura. En Ramon Torà coordinà aquest acte que superà els rècords d'anys anteriors. (Foto 3)

❖

13 d'abril. "La autonomía de la nación catalana" és el títol de la tesi de llicenciatura que Enrique García Pereña, nét de catalans, ens presentà. L'autor utilitzà la biblioteca del nostre Casal com a font d'informació en l'elaboració del treball que li mereixè una menció honorífica a la UNAM.

❖

22 d'abril. Diada dels Patrons de Catalunya, Diada Internacional de la Sardana, Festa del Llibre i de les Roses, i Concert de la Massa Coral. (Foto 4)

❖

24 d'abril. Dinar de Germanor i Ballada de Sardanes. Ambdós actes assoliren un gran èxit. (Foto 5)

❖

7 de maig. La nostra Massa Coral dóna un concert de cançons clàssiques, catalanes i mexicanes, a la Pinacoteca Virreinal de la ciutat de Mèxic, en el programa de Sábados Corales.

DR. EMILI FOLCH
Metge

Taine 249 Desp. 301
Col. Polanco
Mèxic, D.F.
Tel. 531-66-41

❖

15 de maig. Malauradament aquest any es va suspendre el tradicional Aplec de Primavera i Celebració del Dia del Nen a l'Ajusco. Esperem que l'any vinent les circumstàncies de seguretat siguin més favorables.

❖

11 i 18 de maig. Conferències del Dr. Mario Camacho Cardona sobre "L'Art Nouveau a l'arquitectura catalana". Dues presentacions il.lustrades i magistrals sobre el tema amb un èmfasi especial en l'obra de Gaudí.

❖

25 de maig. "De quicios, dinteles y otras más" fou l'exposició fotogràfica d'Horacio Javier Hernández A. del C. que amb el seus colors, geometries i hai-kais adients delectà al públic.

❖

31 de maig. Aprofitant l'avinentesa de la visita de Joaquim Colomines, professor de Ciència Política a la U.A. de Barcelona, al Colegio de México organitzàrem un col.loqui sobre els "Quinze anys d'autonomia a Catalunya" que despertà molt d'interès i participació dels assistents. (Foto 6)

❖

15 de juny. Conferència de Julio Morán García-Robés amb el tema "El Papat i la Corona d'Aragó".

❖

25 de juny. La tradicional Revetlla de Sant Joan fou celebrada amb coques, vi ranci, música i balls, tómbola i xirinola general que superà l'entusiasme d'altres anys. (Foto 7)

5

6

7

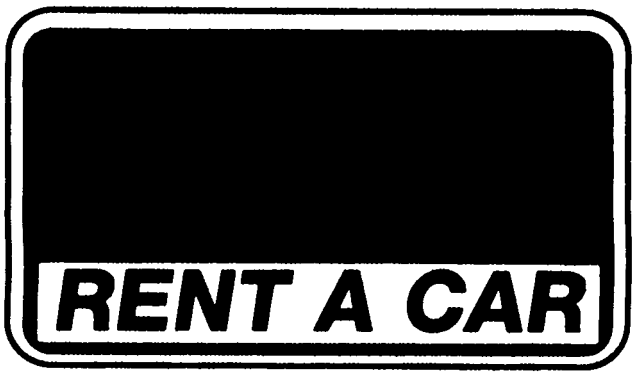

LLOGUER DE COTXES, MOTOS I MINI BUS 9

ENTREGUES A AEROPORTS, ESTACIONS DE TREN, PORT I HOTELS AMB RESERVA PRÈVIA

CONSULTI TARIFES ESPECIALS PER A SOCIS DE L'ORFEÓ CATALÀ

telèfons (343) 439 3880 *i* 322 7951

fax (343) 410 8271

oficina central carrer londres 31 08029 barcelona

EGACOLOR, S.A. DE C.V.

Maquinària i productes per a la indústria tèxtil

Avenida de las Torres # 3
Colonia Lomas de San Lorenzo
Atizapán de Zaragoza, Estado de México
☎ 362 37 57
362 36 30

HOTEL NUÑEZ URGEL
* * * *

HOTEL EURO·PARK
* * *

GRUPO NÚÑEZ i NAVARRO

HOTEL GRAN VIA
* * *

HOTEL PARAL·LEL
* *

central de reserves: urgel 232-34
080036 barcelona
telèfon 322 4153
fax 419 0106

Restaurant
ELDORADO
PETIT

Rbla. Vidal, 23
Tels. (972) 32 10 29
32 18 18
Sant Feliu de Guixols

Dolors Monserdà, 51
Tels. (93) 204 51 53
204 55 06
08017 Barcelona

UN PRODUCTE

Per tota ocasió

Pastelandia

Pan Regina, S.A. de C.V.
Homero 513, 3er. piso C.P. 11570 México, D.F.
Tels.: 254-35-97 o 254-35-17 o Fax: 545-67-98

"ASSESSOREM INVERSIONS I ADMINISTREM PATRIMONIS, PENSANT EN CATALÀ"

L'estalvi i el patrimoni són conceptes arrelats en el pensament i hàbits dels catalans.

Un patrimoni és el resultat d'anys de treball i moltes vegades de la voluntad i esforç de generacions.

La inversió de l'estalvi, petit o gran, no pot ésser fruit de modes ni improvisacions, sinó el resultat d'una clara definició prèvia d'objectius, una encertada elecció d'inversions, una acurada administració, i una bona planificació jurídica i fiscal.

Des de 1970 tenim la nostra seu a Barcelona, i amb la força dels nostres professionals, la nostra forma d'esser en temes de diners i l'experiència que només donen els anys, hem consolidat una filosofia d'empresa i un estil de gestió que assumeix com a propia la més tradicional i prestigiosa cultura de gestió de patrimonis en el món.

"XM PATRIMONIOS" ofereix els seus serveis als catalans residents a Mèxic, per la gestió de les seves inversions, i l'administració dels seus estalvis i patrimoni a Espanya.

XM PATRIMONIOS

AGÈNCIA DE VALORS, S.A.

Societat d'Administració de Patrimonis
Abans SAFEI BARCELONA Agència de Valors

Avgda. Diagonal, 534, 1ª Planta. 08006 Barcelona. Tel (93) 200 99 22

Anunci autoritzat per la Comissió Nacional del Mercat de Valors

Canamex, s.a. de c.v.

PRODUCTES QUÍMICS

VENDES: CANAMEX, S.A. de C.V.
Providencia No. 1255 Col. del Valle
03100 México, D.F. Ap. Postal 44-204
Tel. 575.50.65, 559.18.18, 575.35.01
Fax 575.32.84

FÀBRICA: LOS ARCOS CHOLULA, PUE.
APARTADO POSTAL 150 PUEBLA, PUE.
C.P. 72730 TEL. 48-32-33
TELEFAX (22) 49-00-21

COMPTA AMB UNA ÀMPLIA GAMA DE TENSOACTIUS UTILITZATS PRINCIPALMENT COM A:

EMULSIFICANTS
DISPERSANTS
AGENTS HUMECTANTS
ESCUMANTS
ANTIESCUMANTS
DESGREIXANTS
ADDITIUS PER A PLÀSTICS
RESINES POLIESTER
EMOLENTS
ADJUVANTS
APRESTOS TÈXTILS

ETOXILATS ⇨

Alcohols grassos
Alquil fenols
Amines grasses
Esters de sorbitan
Triglicèrids
Alcohols grassos sulfatats
Alquil fenol sulfonat
Esters de gliceril
Esters de gliceril

Esters de sorbitan
Octil fenol
Nonil fenol
Resines poliester
Especialitats químiques
Alcohols grassos propoxilats

MESCLES DE TENSOACTIUS
No iònics
No iònics/aniònics
Aniònics/catiònics
No iònics/catiònics

LA MÀGIA DE LA QUÍMICA ESPECIALITZADA S'ANTICIPA A LES SEVES NECESSITATS:

1906
VIDA
PRESENT
SEMPRE
EN
diversos
tècnics
incendi
transports
automòbils
responsabilitat civil
múltiple empresarial
múltiple
vida
grup
col. lectiu
accidents
personals
despeses mèdiques
majors
LA SEVA SEGURETAT
DANYS
1994

CELEBREU EL NADAL COM A CATALUNYA

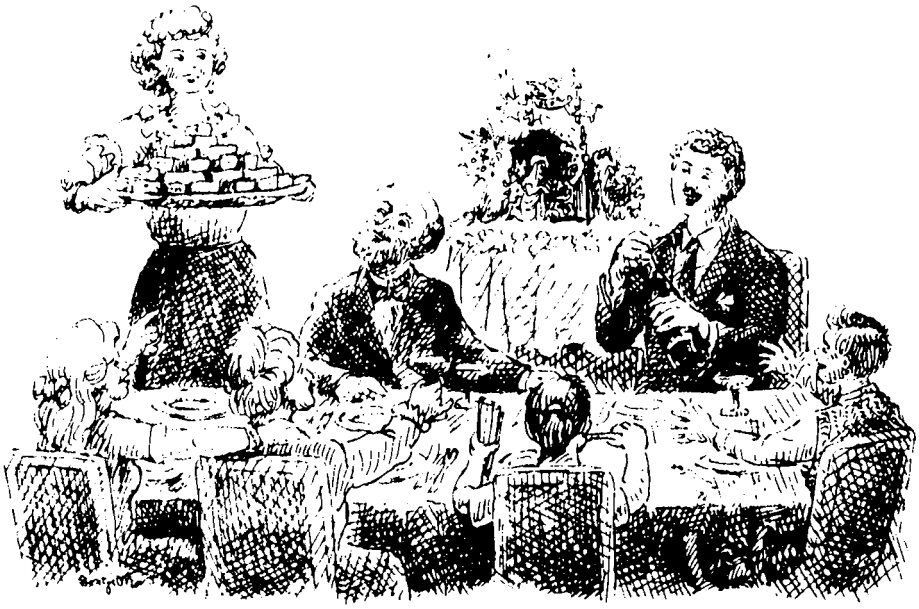

AMB TORRONS VIVES D'ANDORRA

EL NOSTRE «SERVEI-POSTE»,
POT FER ARRIBAR A CASA VOSTRA,
L'ALEGRIA DELS POSTRES NADALENCS.

Podeu escollir: *OFERTA DE PAQUETS POSTALS DE TORRONS:*

TORRÓ DE XIXONA
TORRÓ D'ALACANT
TORRÓ DE CROCANT
TORRÓ DE XOCOLATA AMB AMETLLES
TORRÓ DE CREMA CREMADA
TORRÓ DE MASSAPÀ AMB FRUITES
TORRÓ DE NATA AMB NOUS
TORRÓ DE TRUFA AL LICOR

Escolliu un lot de 0.750 k. de torró (3 barres de 0.250 k. cadascuna).
PREU PER PAQUET... 4 600 pessetes.
Els paquets van condicionats en capses de fusta de poll,
certificats i assegurats.
Comandes a: ORFEÓ CATALÀ DE MÈXIC, A.C. 207.5114 - 525. 0925

RESTAURANT I SALONS PER BANQUETS

EXPERIÈNCIA I DISTINCIÓ EN GASTRONOMIA I SERVEI

OBERT TOTS ELS DIES PER ESMORZARS I DINARS

AMFITRIÓ

JOAN PONSÀ I CALL

FORESTA

DISPOSA DE SALONS PER TOTA MENA D'ACTES DES DE 10 A 600 PERSONES

BATEJOS * COMUNIONS * BAR/MITZUA * GRADUACIONS * NOCES * ANIVERSARIS

* SEMINARIS * CONFERÈNCIES * EXPOSICIONS

RESERVES 5916
259 2668
2965
FAX 570 6014

AV. CONSTITUYENTES 800 LOMAS ALTAS C.P. 11950 MEXICO, D.F.
AMPLI ESTACIONAMENT AMB VALET PARKING

PERGAMINO
REGISTRO
PAPEL
PERGAMINO
GVARRO
PAPEL
REGISTRO
LA IMPRESION DE
UNA GRAN MARCA

E N C U E N T R O

PINTURA · ESCULTURA · CERÀMICA

Laura Casamitjana
Magda Casamitjana
Xavier Tous

3 NOVÈMBRE 1994, 20:00 Hrs.

Orfeó Català de Mèxic. Marsella 45. Colonia Juárez. 06600. México, D.F. Tels. 207 51 14, 525 09 25.